

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
FOLYÓIRATA

LV. ÉVFOLYAM
7. SZÁM

BUDAPEST, 1942.
JULIUS

Tanítóképzés Erdélyben az ellenséges megszállás idején.

Sarudy Ottónak, a kolozsvári áll. tanítóképző igazgatójának 1919. szeptember 2-án különös látogatói voltak. Az egymás között románul, de hozzá magyarul szóló férfiak intézetének átadását követelték. Átadásra Sarudy Ottó csak kényszer hatása alatt volt hajlandó. „Tekintse jelentkezésünket és a jelenlevő fegyveres katonát kényszerítő ténynek és további vita nélkül adja át az intézetet.” A szomorú aktus szereplői Vilt György, Domide Antal és Roșca Pál voltak, akik a román állam megbízottjaiként jártak el.

Kasszakulcs és leltárszerinti átadás után, három eredeti példányban kiállított jegyzőkönyv birtokában, boldogemlékű és mindig iránytjelző Sarudy Ottónk eltávozott a tanítóképzőből, a magyar akarat, alkotó erő gondosan megtervezett épületéből, magával vive a nyugodt, türelmes, dicső multat, hogy helyet adjon a hivatalos kényszerrel fellépő dr. Roșca Pavel új igazgatóval kezdődő új életnek, Nagyrománia tanítóképzésének.

Hogy az elnyomatás idején történt erdélyi tanítóképzésről beszélhessek, a román közoktatásügyi törvényekben gyökerező elemioktatásnak és tanítóképzésnek II. bécsi döntés előtti állapotát próbálom felvázolni, hogy a magunk tanügyének tökéletes ismerete után lássuk, eltaszítsuk, vagy megszívleljük a saját vérünkkel ellenségévé táplált szomszéd nép vonatkozó törekvéseit. Tárgyalásom során, a román törvény egyes fejezeteivel párhuzamosan, a megvalósítás érzékeltetése után bemutatom a magánoktatási törvény vonatkozó részeit is. Megkeresem a világnak szóló szép törvényekben a kisebbségeknek szánt mérget. Felvázolom a tanítóképzés jellegzetességeit. Erre az alapra festem meg a kisebbségi tanítóképzést.

Nagyrománia a tulkorán teljesedett álmok országa volt, hol a beteg állapotra oly igen jellemző lázas élet folyt. Világháború előtti, alig 137.403 négyzetkilométernyi területén élő 8,792.254 lelkét a trianoni parancs két és félszeresére, 294.566 négyzetkilométer területű országgá duzzasztotta, melyen az 1937. évi adatok szerint 71 megyében, 10 tartományban 19,750.000 ember élt.

A román oktatásügyet az 1939. évi május 27-én megjelent és az addigi vonatkozó törvényeket magába foglaló, összesítő elemioktatási és tanítóképzési törvényből láthatjuk. Kisebbségi életünk

tanügyének Nagyrománia által nyújtott jogalapja az 1925. december 22-én megjelent Magánoktatási törvény és annak 1926. III. 10-én közölt Végrehajtási utasítása.

A trianoni parancs és a román magánoktatási törvény megszűlése között hét teljes év telt el. A szemlélődő joggal kérdezhetné: mire telt el a sok idő?

A Magyarországtól lekapcsolt és Romániának juttatott erdélyi területeken 1218 román gkeleti, 1078 román gkat. és 96 román községi iskolában 2767 román tanító 296.952 tanulót tanított. Az erdélyi románság maradéknélküli nemzetnevelését a magyar állam segélyével táplált saját felekezeti iskoláiban végezte el. A magyar állam területén működő román felekezeti iskolák államérvényes bizonyítványokat adtak és a magyar állam édes gyermekeivel minden vonatkozásban egyformán fejlődhettek. A XVIII. század kezdetén felállított dákóromán ábrándok megvalósításának sürgetői ezek a román felekezeti iskolák volta.

Még állott a magyar állam, amikor Gyulafehérvárott „nemzetgyűlésre” gyűltek a románok, egyesületi határozatokat hoztak és határozataikkal Bukarestbe siettek.

A trianoni békeparancs után a Romániának ítélt erdélyi részben még a magyar időknél is zavartalanabban élhették volna egyházi életüket, kiélhették volna nemzeti mivoltukat, de szinte annak bizonyítására, hogy az erdélyi görög katolikusság, az erdélyi ortodoxia és a román állam egy és ugyanaz, máról holnapra feladták valamennyi iskolájukat és a szép multat, a nagy eredményeket felmutató román felekezeti iskolák állami iskolákká lettek. Nem maradt egyetlen elemi iskolájuk. Az egyház emberei állami funkcionáriusok lettek. Akkor nyilvánították felekezeti iskoláinkat törvénnyel magániskolákká, tanításunkat magánoktatássá, melynek állami vezető ellenőrzői jórészt az erdélyi román egyházak papjai, kik egykori oltártestvéreiknek, a hitvallásos oktatás mellett hüen kitartó, de más nemzetiségű papoknak kegyetlen gyötrői lettek. A román iskolák államosításához és a magyar iskolák ügye megnehezítéséhez szükséges tervek kiagyalásához kellett a hosszú idő. Meg is születtek a törvények, amint következnek.

Az említett törvény általános rendelkezései szerint az állam nemzetnevelési, erkölcsi, vallásos, szociális nevelési és a mindennapi életben szükséges ismeretek elsajátítása céljából kisgyermekotthonokat, óvodákat, elemi iskolákat, analfabéták iskoláját, szakiskolákat, középiskolákat stb. tart fenn. Más jogi személyek is tarthatnak iskolákat a nemzetnevelési miniszter engedélye alapján. Felügyeletet és ellenőrzésük minden esetben a miniszterhez tartozik (1. 2. 6. §.).

A magánoktatási törvény vonatkozó cikke szerint: „A tanulók oktatása az állami iskolákon kívül magániskolákban is történhetik. Magániskolák lehetnek: óvodák, elemi iskolák, középiskolák. Az óvodák csak az állam tanterve szerint működhetnek (9. §.). Nem létesíthetők magántanítóképzők és egyetemi jellegű főiskolák (8. §.).

Bármely magániskola közvetlenül levelez a közhatóságokkal az összes ellenőrzési és felügyeleti kérdésekre vonatkozólag (6. §.).

A magániskola működési engedélyét a minisztertől a kezdődő iskolai év előtti január 1-ig kéri, megjelölve az iskola jellegét, tanítási nyelvét, azt, hogy saját tantervet kíván-e használni, vagy az állam tervét; feltüntetve a helyiségek alaprajzát, köbtartalmát, burtorzatát; az udvar területét; mellékelve az okmányokat, melyekből kitűnik, hogy rendelkezik-e az iskola fenntartásához szükséges anyagiakkal, valamint a személyzet okmányait (11. §.).

A magániskolák tanszemélyzete kinevezésétől számított egy hónapon belül működési engedélyt kér a minisztertől. Ennek feltételei: a kérelmező legyen román állampolgár, képezése legyen az állami iskolák hasonló alkalmazottainak végzettségével azonos; tudjon románul (ha nem tudna, tanuljon és tegyen sikeres vizsgát a román nyelv, Románia történelme és földrajza, valamint alkotmánytanából); legyen büntetlen előéletű.

A magániskolák igazgatói működési engedélyük átvételekor hűségesküt tesznek. Tudomásul veszik az alábbi rendelkezéseket: minden magániskola levelezése közhatóságokkal román nyelven történik (23. §.). A magániskolák nem használhatják az ország címerét nyomtatványokon, bélyegzőkön (25. §.). A magániskoláknak nincs joguk semmiféle oklevelet kiállítani, csak igazolványokat adhatnak ki, melyek az iskolában végzett tanulmányokat tanúsítják. Ezeknek alakját a minisztérium állapítja meg. Román nyelven és az iskola előadási nyelvén szerkesztendőek (27. §.). A minisztériumnak ellenőrzési joga van a magániskolák összes alapjai felett.

Minden állami iskola tanítási nyelve román. Olyan községekben, hol sok kisebbségi iskolaköteles gyermek van, legalább húszt, az állami iskolában párhuzamos kisebbségi nyelvű osztály állítható a román mellett, miniszteri jóváhagyással. Ezekben is a román nyelv, Románia történelme, földrajza és alkotmánytana román nyelven tanítandó. Azokban a magániskolákban, melyekben román származású szülők gyermekei járnak, az előadási nyelv az állam nyelve (34. §.).

Bármilyen is valamely magániskola tanítási nyelve, a román nyelv, a románok történelme, földrajza román nyelven tanítandó az összes, bármilyen fokú és kategóriájú iskolában a III. elemi iskolai osztálytól kezdve. Az egytanítós iskolában heti 12, a két tanítósban heti 20, a három tanítósban heti 26, a négy tanítósban heti 31, az öt tanítósban heti 32, a hat tanítósban heti 38, a hét tanítósban heti 37 óra román nyelven történő tanítás kötelező. A román nemzeti tárgyakat csak képesített és a román nyelvet ismerő tanárok taníthatják.

Kisgyermekotthonok, óvodák célja, hogy a gyermekeket családi nevelés útján testi-lelki fejlődésükben segítsék. Az óvodabajlás az 5. életévig tetszésszerű, az 5—7. év között kötelező. Fiuklányok együtt tanulnak. Gyermekotthonok ipari központokban létesítendőek, a szülők elfoglaltsága idejére (10. §.). Községekben a

vakáció télen van, hogy a szülők nyári munkája idején a gyermekek felügyelet alatt maradjanak (12. §.). Az óvónő jogai és kötelességei azonosak az elemi iskola tanítójáéval. Ha valamely magánóvodába felvétetnek román származású gyermekek is, az oktatás csak román nyelven történhetik. Romániában vidéken óvodát nem állítottak fel a románok. Annál inkább siettek a magyarlakta vidékek román óvodákkal való elárasztásával.

Az elemi iskola 7 osztályos. Négyosztályú elemi, vagy alsó és háromosztályú felső tagozatra oszlik. Tantervük is kétféle: minimális tanterv az országban mindenütt azonos és minden iskola alsó tagozatásra kötelező és kiegészítő tanterv, mely vidékek szerint változik. A foglalkoztatások és gyakorlatok egy megye területén belül is változhatnak (16., 17. §.). Az iskolaév szeptember 1-től június 8-ig tart és három munkaegységre, évharmadra oszlik. Az évharmadhatárok: karácsony, húsvét és évvége.

A felső tagozat három típusú: gazdaság-földművelési, ipari és kereskedelmi. Mind a három típus téli és tavaszi tanterv szerint dolgozik (22. §.). A 7. osztályt végzett és abszolváltnak a szakiskolák megfelelő osztályú tanulóival egyértékű és jogú végzettségük van, ha mintagazdaságban, vagy állami üzemben két évi gyakorlat után sikeres vizsgát tesznek (25. §.). A magániskolák hét osztályt végzett növendékei az abszolváló vizsgát csak az állam iskoláiban tehetik le a törvény előírásai szerint (53. §.). Minden növendék vizsgadíjat fizet. A hét egy teljes napja országörség céljaira fordítandó (29. §.). A hét öt munkanapjának az alsó tagozatban 25, a felsőben 28 óránál több órája nem lehet. A hit- és erkölcstant pap tanítja, ki nem tagja a tantestületnek.

Nevelési eszközök és az iskola tartozékai. Minden elemi iskola létesítsen szertárat és látogassa a helység kultúrházának múzeumát (34. §.). Az iskolai tankönyv állami monopólium. Tanterv alapján, iskolai hatóságok irányításával készül. Szegény, jól tanuló gyermekek ingyen kapják a tankönyvet (35. §.). Az elemi iskola tartozékai egészségi célból: a) az iskolakantin; b) a gyógyszerár; c) kert; d) szövetkezet. Értelmi nevelési célból: a) könyvtár; b) osztályújság; c) egyházi énekkar és templombajárás.

Iskolaalapítás, fenntartás. Minden helységben annyi iskolát kell létesíteni, ahány szükséges (52. §.). Minden 40 tanköteles után tanítói állást kell szervezni (55. §.). Az új iskolák terveit minisztériumi szerv tervezi. (Casa școalelor. Iskolák háza.)

A minden 40 tanköteles után szervezendő tanítói állással kapcsolatban idézem *Anghelescu*-nak, a hírhedt miniszternek felfogását, indokolását:

A háború előtt Romániának 7.915 iskolájában 12.118 tanító tanított. Ez a szám 1918—19-ben 8.081 iskolára, 13.6000 tanítóra, 1928-ban 41.714 tanítóra nőtt, majd 1933-ban 38.746 tanítóra esett, hogy 1938-ban 17.385 iskolát és 47.914 tanítót vehessen számba. Ezt a 47.914 lelket kitevő tanítói létszámot *Anghelescu* kevésnek

ítéli, mert az egy tanítóra eső osztályonkénti 50—60 tanulót soknak, pedagógiaellenesnek, egészségtelennek tartja. Egyébként is az európai államokban Románia legutolsó helyen áll, mert

Belgium	8,300.000	43.177	192
Dánia	3,700.000	17.054	217
Bulgária	6,100.000	25.018	243
Franciaország	42,000.000	165.738	250
Magyarország	8,600.000	26.015	350
Románia	19,500.000	51.406	380
Törökország	16,000.000	17.403	925

a felsorolt országokban az egy tanítóra eső lakosság arányszáma kisebb, mint Romániában, egyedül Törökország marad Románia mögött. Ideális állapot az lenne, ha 25—30 tanulóra egy tanító esnék. Ez esetben 75.000 tanítóra volna Romániának szüksége.

Írástudatlanok tanfolyamai. Az írástudatlanok 21 évig tanfolyamhallgatásra kötelezhetők; a 21 évesnél idősebbek tetszésszerint (62. §). E tanfolyamokat a tanítók ingyen, kötelességszerűen vezetik, ha heti óraszámuk 35-nél kevesebb (67. §).

A törvény még kísérleti iskolát említ. Kitűnőek, gyengeelméjűek és abnormisok iskolájáról is megemlékszik, de azok tárgyalása célomtól messze vezetne.

Az elemi iskola vezetése. Az elemi iskolát igazgató vezeti, irányítja, ellenőrzi, kinek ezért fizetésen felül lakás, fűtés, vlágítás jár (84. §). Tanítóival minden héten gyűlést tart. Ellenőrzése alatt készülnek a tanulók személyi lapjai (88. §).

Az iskolafelügyelő évharmadonként egy járás tanítóival kulturközi gyűlés keretében tan- és nevelésügyi értekezletet tart (89. §). A megye tanítóinak évi gyűlésén a IV—VII. osztályok legjobb tanulóinak tanulmányi versenyét megrendezi és a győzteseket segítlyekkel segíti továbbtanulásukban (90. §).

Minden tartományban pedagógiai tanács működik, mely évenként 2 alkalommal ül össze és az iskolai életet a helyi viszonyokkal hangolja egybe. Elnöke a királyi helytartó, tagjai a főispánok, iskolafelügyelők, az országőrvezető, egészségügyi felügyelő, földművelésügyi igazgató, a pedagógia tanára, a tanítóegyesület országos elnöke és egy tanító.

Iskolai kötelezettség. Az iskolalátogatás 5—7, illetőleg 7—14 évig mindenkire kötelező, szükség esetén 16 évig is kiterjeszhető (103. §). Az iskolakötelesek és analfabéták jegyzékét a községháza emberei április 15 és június 1 között készítik. Ebből hivatalos listát az igazgató állít össze és július 15-ig mindenkit értesít, hogy gyermeke melyik iskolába megy (110. §). Beiratkozás szeptember 1. és 10. között van. Akik gyermekeiket nem állami iskolába járatják, írásbeli nyilatkozatot kötelesek tenni, megjelölve az iskolát, hova gyermekeiket járatni kívánják (114. §). A 117—129. §-ok a mulasztásokról, azok büntetéséről szólnak. A behajtott büntetések 15%-a az adószedő.

Tanítók előlépése. A végzett tanítójelöltek ideiglenes rendes tanítók lesznek. Három évi szolgálat és vizsga letétele után végleges rendessé lépnek elő. A végleges rendesség után három évi szolgálattal és előlépési vizsgával II. osztályú végleges rendes tanítók lesznek. A II. osztályú végleges rendesség után 5 évi szolgálattal és egy különleges, eredményes látogatás után I. osztályú végleges rendes tanítók lehetnek. Felsőfokú tanítói állás az I. osztályú végleges rendesség után 5 évi szolgálattal és eredményes látogatással érhető el.

A továbbképzés. Tanítóképesítő vizsga sikeres letételével nem ér véget a tanítóképzés. Kötelező módon szerepelnie kell: a) kultúrkörökben; b) szaktanfolyamokon kell résztvennie; c) tanulmányutakon jelen lennie; d) ismeretpótló tanfolyamokat hallgatnia (215. §). Állami iskolában működő, idegen nyelvű tanítók behívhatók románnyelvi, történelmi, földrajzi, alkotmánytani és gyakorlati tanítási tanfolyamra. A tanfolyam két hónapos. A hallgatók vizsgára kötelezettek. Akinek két egymásutáni vizsgája nem sikerül, működési jogát elveszíti.

A tanító fizetése alapfizetésből és változó részből áll. A változó rész az alapfizetés 25%-a és öt évenként nő (217. §.) Azok a tanítók, kik most, vagy a jövőben csatolt részek más eredetű vagy elnemzetlenített románok között működnek s kötelezik magukat 10 évi működésre, 50%-al több fizetést kapnak, mint ami rendszeresen jár. Előlépésük négy évenként történik. 10 hektár földet is kapnak.

A térkép a bécsi döntés napján 454 állami tanítóról tud, akik egyetlen szót nem tanítanak magyarul. A 113 kat. tanító, kiket a kat. egyház fizet, a román nemzeti tárgyakat szintén románul tanítja. Ez a kézzelfogható románosítás a legegységesebb magyar megyében történik, ahol az 1930. évi román népszámlálás is 145.806 lélek közül 120.607-et magyarnak és 124.971-et magyar anyanyelvűnek talál.

Tanítóképzés a tanító- és tanítónőképzőben történik. Ezek középfokú szakiskolák (221. §). A nemzetnevelési miniszter létesíthet kisebbségek számára is tanítóképzőket. Az összes tanítóképzők számát a nemzetnevelési miniszter határozza meg a szükségletek szerint. A tanítóképzők, ha csak egy mód van rá, vidéken működjenek (221. §). Romániának ez a törekvése a mai időkre való, amikor a levegő tele van a faluramenés szükségességének gondolatával. A vidéken készült tanítóóság nem fog városba vágyani, hanem ott éli életét és végzi feladatát, hova nemzete állítja.

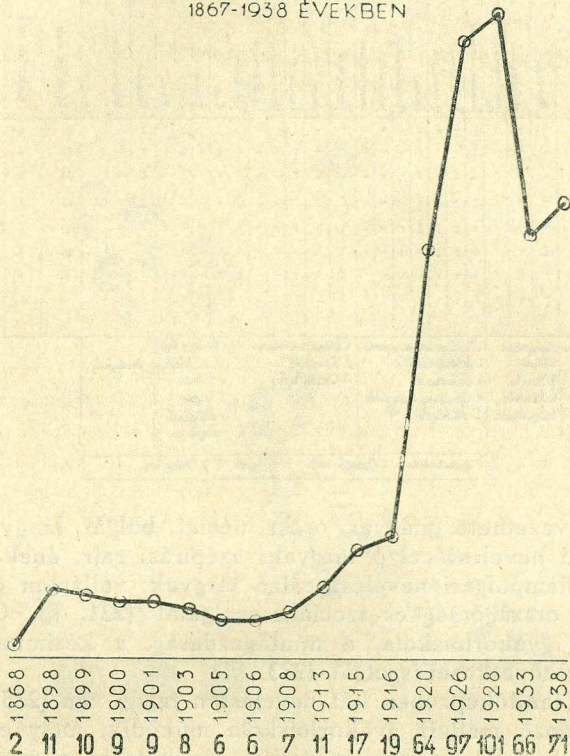
A grafikonon vegyük észre, hogy a trianoni békeparancs után is emelkedik, tehát *Anghelescu* nemcsak tervez, hanem halálos komolyan termeli is céljai keresztülvitelére a tanítóóságot.

A leendő tanítók az általános műveltségen kívül, a minden képzőre kötelező tárgytanítás mellett kapnak egy, a falusi élet minden vonatkozásával kapcsolatba hozott sajátos képzést (222. §).

Az intézetek tanmenete, tanterve az illető táj szükségletei szerint alakul, ahol a képző van (223. §). A tanító- és tanítónőjelöltek

TANITÓKÉPZŐK SZÁMA ROMÁNIÁBAN

1867-1938 ÉVEKBEN

bentlakók (227. §). Teljes-, félingyenesek, vagy fizetők. A segélyezés mértékét a felvételi vizsga eredménye határozza meg. A segélyesek nyilatkozatot adnak, hogy legalább öt évig az állam szolgálatában maradnak (225. §). A román állam 1923/24-ben 19,083.413 lejt, 1928/29-ben 47,243.250 lejt fordított szegény tanulók segélyezésére.

A tanítóképzés nyolc éves. Az első négy év anyaga azonos a liceuméval, csupán néhány ügyességi tárgy szerepel többletként (230. §).

A tanítóképző tantárgyait a mellékelt táblázatból olvashatjuk. Életkorok, helyesebben osztályok szerint a következő módon csoportosulnak: a) egészségügyi nevelést célzó tárgyak: egészségtan, gyógyszerstan, torna és sport; b) értelmi nevelés: természettudomány (fizika-kémia), mennyiségstan, gazdasági ismeretek, nemzetgazdaság, kereskedelem, szövetkezet, könyvvitel, kézimunka, kertészet, háziipar; c) irodalmi nevelést célzó tárgyak: román irodalom, románnyelv, latin-francianyelv, történelem, neveléstudomány, filozófia, társadalomtudomány. Nehány iskolába a szomszédnépek

Tanítóképző órarendje.

Munkaidő-korok és egységek	Egyszerűségi órarend					C. cselelmi órarend					D. tanulmányi és gyakorlati órarend					Művelési órarend		Földművelési és állampolgári órarend		Egy osztály összes órarendje	
	Tárgyak	Magyar nyelv	Magyar nyelv és irodalom	Román és orosz nyelv nyelvtan	Személyismeret	Matematika	Terméktan	Élettan	Állattudomány	Élettan	Állattudomány	Állattudomány	Állattudomány	Állattudomány	Állattudomány	Állattudomány	Állattudomány	Állattudomány	Állattudomány	Állattudomány	Állattudomány
I	~	~	1	2	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~
II	~	~	1	2	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~
III	~	~	1	2	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~
IV	~	~	1	2	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~
V	~	~	1	2	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~
VI	2	~	1	2	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~
VII	~	~	1	1	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~
VIII	~	1	1	1	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~
IX	~	1	1	1	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~	~

1. Gyakorlati iskola. 2. Országos sajtó. 3. Munkajelentés és 4. Képzési terv.

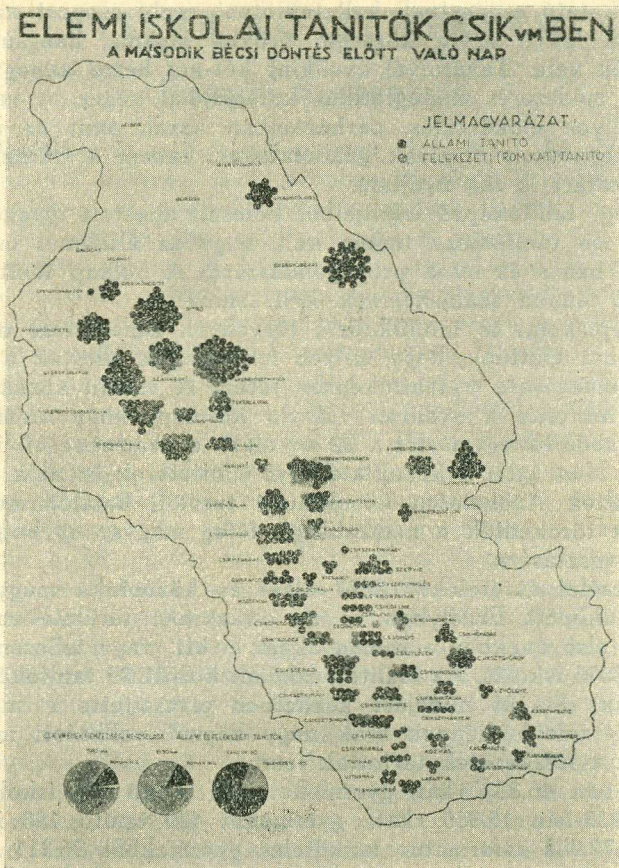
nyelve is bevezethető (magyar, orosz, német, bulgár, lengyel, szerb); d) művészeti nevelést célzó tárgyak: szépírás, rajz, ének, zene; e) vallási és állampolgári nevelést célzó tárgyak: vallástan és jogi ismeretek; f) országgyűlés és szociális szolgálat (231. §). Gyakorlati nevelésre a gyakorlóiskola, a mintagazdaság, a kézimunkaműhely és az iskolaszövetkezet szolgál (233. §).

Minden tanítóképzőben két neveléstan tanár van (235. §). Minden tanítóképző mellett gyakorlóiskola működik, melynek igazgatója az egyik pedagógiaszakos tanár. Ez köteles a tanítójelöltek előtt mintatanításokat tartani, a jelölteket előkészíteni, bírálni (235. §). Gyakorlóiskolai tanítók csak végleges tanítók közül választhatók. Fizetésük azokénál 10%-al nagyobb. Alkalmazásuk feltétele jeles végzettség és jó látogatási jegyzőkönyvek (236. §).

Minden tanítóképzőnek egy megfelelő nagyságú mintagazdasági területtel kell rendelkeznie, hol a jelöltek földművelésre, kertészetre, gyümöcsészetre előkészülhetnek. A mintagazdaságot a gazdaságtan tanára vezeti (240. §). Kézimunka- és háziipari műhelyeknek is mindenütt lenniük kell (242. §). Minden tanítóképzőben iskolaszövetkezet működik, melyet a tanulók alapítanak, vezetnek a miniszter által előírt szabályok szerint. A tanulók könyveit, felszereléseit és más tárgyakat az iskolaszövetkezet útján szerzik be (240. §).

Az utolsóéves növendékek tanítóképesítőt tesznek, mely írásbeli (román nyelv és neveléstudomány), szóbeli (román történelem, földrajz, természettudomány, mennyiségtan, neveléstudomány) vizsgából, gyakorlati tanításból és rajz, kézimunka és zenei készségek megállapításából áll (245. §).

A tanítóképző tanárok a középiskolai tanárokkal egyenlő jogúak, csupán azoknál 10%-al több fizetést kapnak.

Tanítók és tanárok gyermekeinek taníttatása ingyenes.

E törvény alapján készült a tanítóképzők tanterve, melynek bevezető sorai sok megszívlelendő megállapítást tartalmaznak. A négy gimnáziumból való tanulóválasztást ilyen szavakkal itéli el: ha jelöltjeinket gimnáziumból választjuk, nagyjából városi elemekből álló, gimnáziumokból eltanácsolt, selejtes anyaggal kell megelégednünk, kiknek lelki kötelekeik nincsenek a falvak életével, sem a falusi iskolákéval. Minőségileg rosszak, iskolai életükben gyökértelenek. Csak internátussal ellátott, nyolc osztályos, állami ösztöndíjakkal segélyezett képző választhatja ki, nevelheti és képezheti a mai kor kivánalmainak megfelelő tanítókat. Nemcsak faluszeretőket, hanem a falu felemelését szolgáló munkásokat és szakembereket lehet az ilyen módon kiválasztott és nevelt értékes emberanyagból képezni. A nemzet legjellegzetesebb sejtje a falu. Maradandó műveltség csak ebből és erre építhető. Ezért az utolsó

évet falukutató csoportnak kell tekinteni, mely csoport az otthonhoz közel fekvő egyik községet örökbe fogadja, hangsúlyozottan foglalkozik vele. Tanáraival évenként két-két hétre kimegy a községbe és módszeres monografikus kutatásokat végez. A valóságban történő ilyen előkészítés, párhuzamban azzal, amit az iskolában kap, a képzősnek nemcsak gondolatokat, hanem a tettek megfelelő látóhatárt is fog nyújtani.

A régi tanítóképző jelöltjeiből bölcslet, apostolt igyekezett nevelni. A ma tanítójának tudnia kell, hogy az általános műveltségből mi a hamis és mi a propagandaszerű. A holnap tanítójának a kulturális munka szakértőjének kell lennie.

A népiskolai és tanítóképzői törvények ismertetése után világosan állhat előttünk, hogy milyen lehetőségek állottak a magyarság rendelkezésére a tanítóképzés terén. A román közoktatásügyi politika irányítói a gyakran változó kormányokban vajmi kevésben különböztek egymástól a 22 év alatt a nemzetiségek iskoláival szemben. Még azok a közoktatásügyi miniszterek is, akik ellenében elitelték Anghelescu közoktatási terveit, hatalomrajutva céltudatosan törekedtek a nemzetiségi, főleg magyar és bolgár iskolák elsorvasztására.

A terület átvételekor 8687 alsó- és középfokú magyarnyelvű iskola működött Erdélyben és az elszakított területeken. Ezek közül az első években a román állam elvett, vagy teljesen elrománosított 8076 iskolát. Az említett iskolák között 29 tanítóképző volt, melyeknek 78%-át mindjárt kezdetben elveszítette a magyarság, úgy, hogy tulajdonképpen csak négy képzőt vallhatott magáénak, melyeket a felekezetek tartottak fenn.

1919-ben 46.332 rkat. gyermeket 479 tanító 228 iskolában tanított; 1938-ban 15.350 rkat. gyermeket 420 tanító 180 iskolában tanított. 72.982 református tanköteles gyermekből 26.211 gyermek járt református iskolába, kiket 533 tanító 356 épületben tanított.

A két rkat. és két ref. képző működését súlyos körülmények nehezítették. Az állam ragaszkodott a tanterv betartásához; másfelől elnéptelenedtek; anyagi gondokkal küzdöttek és hiányzott a tanárutánpótlás. 1934 után egyetlen egy tanár sem szerzett, szerezhetett végleges képesítést, annak ellenére, hogy sok közülük kitűnően szakvizsgázott.

A panaszt hosszasan folytathatnám. Nehány sebünk megmutatásával nem hivalkodni akartam, csupán sejtetni, érzékeltetni, hogy ilyen rettentő körülmények között sem voltunk hűtlenek mindennél jobban szeretett édes hazánkhoz, hanem szegett nyakkal, a körülmények parancsolta okossággal 1748 olyan tanítót neveltünk, kiknek szívébe, lelkébe ostorcsattanások közöt rajzolódott be a szent-istváni haza képe s akik ma is, felszabadulásuk után is boldogtalanoknak érzik magukat, mert még Kolozsvártól néhány kilométerre testvéreink görnyednek abban az igában, melyet olyan kimondhatatlan undorral túrtunk.

Domokos Pál Péter.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Hangok a végekről.

1. *Tanítóképzőt a Felvidék magyar fiainak!* — Kisebbségi népcsoporthoz illő felhívás, mely azonban szomorú tényeket takar. A helyzet valóban az, hogy Kárpátalja magyar fiainak nincs tanítóképzője. Az ungvári gör. kat., valamint a munkácsi áll. fiúképző tanítási nyelvé ruszin. A koedukációt megszüntető új elgondolás szerint a munkácsi intézetet ruszin fiú- és magyar leánytagozatúvá fejlesztik. Így történt, hogy az elmúlt tanév végén felvételre jelentkező magyar fiúk kérését el kellett utasítani. Később — a jelentkezők nagy számára való tekintettel — mégis nyílt ruszin leányosztály is. Így csak a magyar fiúk nem nyerhettek felvételt.

Mi lesz ennek a következménye? Mivel a tanítói pályát sok szegény, tehetséges falusi fiú választja, Kárpátalja magyar fiai előtt csak két lehetőség van: vagy lemondanak a továbbtanulás lehetőségeiről vagy — akár kisebbségi korukban — kénytelenek beiratkozni a két ruszin tannyelvű intézet valamelyikébe.

De nem maradhat el a szomorú következmény a magyarság egyetemesei érdekei szempontjából sem. Csak akik itt élünk, látjuk, mekkora szükség van arra, hogy ez a terület is megkapja a saját földjéből kinőtt, különleges viszonyait, nemzetiségi nyelvét ismerő, innen el nem vágyó magyar intelligenciáját. Csak ezektől várható annak a sorsdöntő feladatnak megvalósítása, hogy az itt élő nemzetiség ne csak államnak, hanem hazának tekintse Magyarországot.

Kárpátalja magyarságának létkérdése, hogy a munkácsi állami tanítóképzőben, illetőleg liceumban már szeptemberben megnyíljen a magyar tannyelvű fiútagozat is, annál is inkább, mert ez az egyetlen hely, ahol a heti 6 óra biztosítja magyar fiaink számára is a ruszin nyelv teljes elsajátítását.

2. *Tanítsuk intenzívebben kisebbségeink nyelvét!* — A visszatért országrészeket lélekben is az anyaországhoz kapcsolni, csak a kisebbségek nyelvét beszélő magyar intelligenciával lehet. Ezért kellene az anyaországi közép- és középfokú iskolákban, valamint az egyetemeken és főiskolákon nagyon intenzíven tanítani kisebbségeink nyelvét.

Ezért kellene anyagi előnyöket biztosítani azoknak, akik ilyen területeken teljesítenek szolgálatot. Ezt a célt szolgálják már azok a kisebbségi pótdíjak, melyeket a nem anyanyelvén oktató tanszemélyzet kap. Itt azonban ne legyenek kivételek, ne fordulhasson elő, ami Munkácson pl. megtörtént, hogy gimnáziumban, a kereskedelmi középiskolában, valamint a polgári iskolában nem anyanyelvükön tanító tanárok mind megkapták azt a bizonyos kisebbségi pótdíjat, csak a képző, illetőleg a liceum tanárai nem. Miért?

3. *Mintaintézeteket a végekre!* — Ne létezhesék tehát tanítóképző — gyakorlóiskola nélkül! Ennek a lehetetlennek látszó

helyzetnek színhelye szintén Munkács. Sem a ruszin, sem a magyar tagozatnak nincs megszervezett gyakorlóiskolája. A ruszin tagozat növendékei az ideiglenesen intézetünkben működő két népiskolai osztályban tanítanak. A magyar tagozat IV. éves növendékei azonban kénytelenek kijárni a belvárosi áll. népiskolába. Jövőre, amikor a magyar tagozatnak már V. évfolyama is lesz, ez a hiány szinte megoldhatatlan nehézséget gördít a gyakorlati kiképzés elé.

Tanítóképzésünk alapfeltétele mind a ruszin, mind a magyar tagozat számára gyakorlóiskola szervezése.

Sáfrán Györgyi.

A tanítóképzők és líceumok állat- és növényvédelme.

Közlönyünk 1941. évi októberi számában közöltem jelentésemet a tanítóképzők 1939/40. évi állat- és növényvédelméről. Most az 1940/41. évről számolok be a Magyar Cserkészszövetségbe küldött évkönyvek alapján.

Az előbbi 64 intézet Kárpátalja, Szatmárnémeti, Kolozsvár és Marosvásárhely főigazgatóságainak hazatértével 82-re szaporodott, de ez nem javított az eredményen, mert a visszanyert iskolák még nem jöhettek bele a kerékvágásba.

A 82 iskolából 52 évkönyv érkezett be, ez 63.4% a régi 70.3-dal szemben. A tanterv és utasítások szerinti állat- és növényvédelmi nevelőoktatás 30 iskolában folyt itt a régi 28.1% 36.6-re emelkedett. A madarak és fák napját 27 intézet tartotta meg 32.9% (előbb 40.6%). Így megy tovább a hullámszás és végre átlag egy kis hanyatlás mutatkozik. Pedig kívánatos volna, hogy a képzők gyorsabb ütemben közeledjenek a 26.9%-tól a 100-ig. Amilyen a tanítóképzés, olyan lesz a jövő nemzedékek elemi iskolája.

Legjobb eredményt mutat Székesfehérvár és Szombathely főigazgatósága. Jelesen működött Kiskunfélegyháza r. k. l., Győr kir. kath., áll. l., Pápa áll. és Veszprém r. k. l.-képzője.

Kisebb állattenyésztést folytatott Szeged kir. kath., Debrecen r. k. l., Pápa ref. l. és Szombathely r. k. l.-képzője.

Az állatok lélektanáról írtak dolgozatot a budapesti angolkisasszonyok II. évfolyamán.

Cserkészek működtek közre Veszprém r. k. képzőjében.

Nem szolgálta a jóérzésre nevelést az, hogy a vágóhídra vezették egy képzőben a tanulókat tanulmányi kirándulás címén. Éppen ilyen hiba volt az is, hogy szesz- és pezsgógyárba vitték őket 3 helyen. Alkoholelles nevelőoktatásnak azonban nincs más nyoma, mint az, hogy az Elixir nevű alkoholmentes italgárba vitték a növendékeket.

A német birodalmi alkohol- és dohányellenes állomás az állam kezében működik és egészen önmegtartóztató nevelést indított az iskolákban. A tanítóknak is van abstinens egyesületük.

Az alkoholelles nevelőoktatásra a *Józan Élet*, az állatvédelmire pedig a *Magyar Cserkész* ad útmutatásokat és anyagot. Mindegyik hirdet pályázatokat is. A *Józan Élet* Budapesten VI., Király-u. 112. II. em., a *Magyar Cserkész* V., Nagy Sándor-u. 6. sz. a. rendelhető meg, az évi 2, ez 6, tanulóknak 3 P-ért.

Sorszám	Főigazgatóságok	Iskolák	Évkönyvek	Oktatás	Mad.-fák n.	Fogadalom	Odu	Étető	Étetés	Faültetés	Virág	Kert	Kirándulás
1	Budapest	10	8	2	2	—	1	1	1	—	—	—	1
2	Budapestvidék	9	8	3	3	1	—	2	2	—	3	2	4
3	Székesfehérvár	9	8	5	7	—	3	4	5	3	2	6	2
4	Szombathely	6	6	6	6	1	2	3	3	2	1	2	3
5	Pécs	4	4	2	1	1	1	1	1	3	2	3	1
6	Szeged	3	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1
7	Debrecen	8	4	1	1	—	1	1	1	1	1	3	—
8	Miskolc	6	4	4	2	—	1	2	2	1	2	4	2
9	Komárom	5	3	2	1	—	1	1	1	2	1	2	1
10	Kassa	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Kárpátalja	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Szatmárnémeti	5	3	2	3	1	—	—	—	—	—	2	1
13	Kolozsvár	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
14	Marosvásárhely	7	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Összesen :		82	52	30	27	4	10	15	16	13	10	26	17
1940/41. %			63·4	36·6	32·9	4·9	12·2	18·3	19·7	15·9	12·2	31·7	20·7
1939/40. %			70·3	28·1	40·6	1·6	15·6	12·5	28·1	18·7	23·4	32·8	20·3

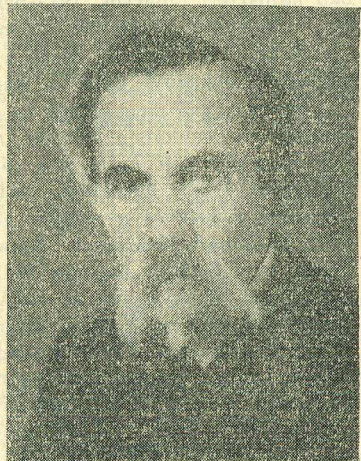
Fodor Árpád.

AKIK ELMENTEK.

Neményi Imre.

1863—1942.

Május 14-én a budapesti kerepesi temetőben kísértük utolsó útjára a magyar tanítóképzés egyik legnagyobb és alkotósaiban ma is ható munkását, *Neményi Imre* ny. vallás- és közoktatásügyi államtitkárt. A tanítóképzés ma is azon az alapon áll és fejt ki értékes működését, amelyet ő vetett meg. Az utolsó 20 év fejlődése is annak a munkának szerves továbbépítése, amit a jelen század első két évtizedében, a tanítóképzés fellendülésének korszakában megszervezett. Mivel több mint 20 éve nyugalomban volt, egyesületünknek csak idősebb tagjai ismerték működése idejéből. Ez készítetett arra, hogy életével és a tanítóképzés terén kifejtett működésével eltávozása alkalmából bővebben foglalkozzam.

Életrajza. — Rákospalotán született 1863. augusztus 21-én. Főgimnáziumi tanulmányait a bajai, iglói és miskolci középiskolákban végezte. Miskolcon 1880-ban jeles minősítéssel érettségizett. Érettségi után élethivatásul a polgári iskolai tanári pályát választotta, felvétette magát a budai Paedagogiumba, itt a legnagyobb kedvezményt érte el s szorgalma és tehetsége segítségével tanulmányai befejezéséig meg is tartotta.

Elsőéves paedagogiumi hallgató korában, rendes tanulmányai mellett, megszerezte az elemi iskolai tanítói oklevelet is (1881). A polgári iskolai tanításra képesítő vizsgálatot kitünő minősítéssel 1883-ban tette le. Mint paedagogiumi hallgató két éven keresztül szabad idejében a bpesti egyetem bölcsészeti előadásait is hallgatta, később pedig még két évig rendes bölcsész hallgató volt s megszerezte a középiskolai tanári oklevelet és a doktori diplomát is.

Katonai szolgálatra 1883-ban Boszniába vonult be. Mint önkéntest Szerajevóba, vezényelték s 5 havi katonai kiképzés után, hátralevő katonai szolgálati idejére a Szerajevóban szervezett osztrák-magyar iskola igazgatójának osztották be. Ezt az állást katonai szolgálata után még egy évig, 1885-ben is betöltötte. Ezután Trefort Ágost kultuszminiszter a lipótszentmiklósi áll. polgári iskolához nevezte ki, itt csakhamar az igazgató helyettese lett. Két évi itteni működése után Budapesten a IX. kerületi kereskedelmi iskola megválasztott tanára lett (1887). De már egy év múlva, 1888-ban az újpesti áll. polgári leányiskola igazgatói állását tölti be. Ezt az iskolát 1893-ig, őt évig vezette.

Ekkor következett be életének nagy fordulója: 1893-ban Csanád vármegye kir. tanfelügyelőjévé nevezték ki. Eddig egy iskola körében fejtette ki működését, most egy vármegye népoktatásának az irányítása és gondozása a feladata. Az agilitás, a szervező erő, a kiváló elméleti és gyakorlati készség jellemezte tanfelügyelői működését s felhívta a közoktatás legfőbb irányítójának, Wlassics kultuszminiszternek figyelmét és 1896-ban szolgálattételre a közoktatásügyi minisztériumba rendelte. Itt öt évig három ügyosztály részére dolgozott, a tanfelügyelői, a polg. isk. és a tanítóképző-intézeti ügyosztályok számára. 1900-ban miniszteri titkár, még ugyanazon évben osztálytanácsosi c. és jelleget kapott, 1904-ben a miniszter bizalma a tanítóképzési ügyosztály élére állította, 1905-ben osztálytanácsos, 1913-ban miniszteri tanácsos, 1917-ben államtitkári cím és jelleget ért el s 1918-ban a kultuszminisztérium államtitkára lett.

Mikor 1919. január 24-én a szocialista Kunfi Zsigmond lett a kultuszminiszter, Neményi azon a napon már nem ment be a minisztériumba.

Szabadságra ment s egy év múlva, 1920-ban nyugdíjaztatta magát. Szabadságát is munkában töltötte. A Budapesti Szemle 1919. évfolyamában jelent meg *Nemzeti kulturánk jövő útjai* c. nagyobb tanulmánya, ebben az újjáépítés általa helyesnek tartott alapelveit és irányait fejtette ki. *Gr. Apponyi Albert és a magyar tanítóképzés* (1921.) c. tanulmányában politikai és emberi ideáljának, Apponyi Albertnek a magyar tanítóképzést fejlesztő munkásságát foglalta össze. Apáczai Csere János életével és munkásságával egész életén át sokat foglalkozott s 1925-ben Apáczai születésének 300. évfordulóján is számos cikket és tanulmányt írt. Az 1925-ben létesített Országos Takarékosági Bizottságnak s a bizottság elnöki tanácsának tagja a bizottság megszűntéig (1932). 1926-ban az Országos Nőképző Egyesület Veress Pálné leánygimnáziumának kurátorává választják, ebben a tisztségben Beöthy Zsolt utódja. A Közalkalmazottak Nemzeti Szövetsége társelnöke (KANSZ) s különösen a nyugdíjasok, özvegyek és árvák

ügyeinek gondozója. A Baár-Madas leánynevelő-intézet igazgató-tanácsának 1941-ig elnöke.

Neményi és a tanítóképzés. — Az Eötvös által szervezett tanítóképzés 1868 után lassú tempóban fejlődött. A törvény csak 3 éves képzést szervezett, a negyedik évfolyamot 1881-ben miniszteri rendelet kapcsolta szervesen a tanítóképzőkhöz, ez volt az oka, hogy a gyakorlati megvalósítása évtizedekig húzódott. A tanítóképző-intézetek mellett 1900-ig csak szórva-nyosan szerveztek gyakorló iskolákat, a tanítás egyoldalúan elméleti és tankönyvívű volt. A tanítóképző-intézetek többnyire gimnáziumok fölösleges tantermeiben húzódtak meg, vagy kiürített kincstári épületekben kaptak helyet, saját épületük ritkán volt. Nem állt ez az ügy a művelődéspolitikai érdeklődés élvonalában. Évtizedekig különálló ügyosztálya se volt a minisztériumban. Neményi Imre, századunk első két évtizedének legnagyobb alkotó kultúrpolitikusa és iskolaszervezője maga is okl. tanító volt. Tanfelügyelő korában pedig világosan felismerte, hogy az iskolafenntartók a népoktatásnak csak a külső keretét biztosítják szegényesebben, vagy jobban; de az iskola éltető szellemét a tanító készültsége, nevelése, lelkiülete adja. Az iskola belső reformja a tanítón múlik.

Neményi helyesen ismerte fel a kérdés lényegét s belső meggyőződése szerint értékelte is. Így lett művelődéspolitikájának legfontosabb kérdése a jó tanító- és tanárképzés. Mikor tanáregyesületünk küldöttsége 1904-ben ügyosztályfőnöki kinevezése alkalmával üdvözölte, válaszában határozott meggyőződésként csengtek a következő szavak: „A nemzetek kultúrájának fokmérője a népoktatás, a népoktatás súlypontja pedig a tanítóképzés minősége. Amilyenek a tanítóképzők, olyanokká lesznek a tanítók; amilyenek a tanítók, olyanok lesznek a népiskolák és olyanokká fogják nevelni a nemzet jövő reményeit, a gondjaikra bízott tanulóifjúságot.”

A tanári munka értékelésére pedig így folytatta: „Erdemszámba pedig csak azt fogom venni, ki milyen hasznos és milyen jó szolgáltatokat tesz ügyünknek”.

Alig másfél évtized állt rendelkezésére s ez alatt a tanítóképző-intézetek szakiskolai jellegének megfelelő épületeket építtetett, az egyoldalú elméleti tankönyvívű tanítás helyett bőséges tanszer- és könyvtári felszereléssel lehetővé tette az induktív tanításra való áttérést nemcsak a természetismereti tárgyakban, hanem a lélektanban és pedagógiában is. Ez akkor még Németországban sem volt a tanítás módszere. A tanítóképzőben folyó tanítást szervesen kapcsolta a gyakorló iskolában, az ismétlő iskolában és az ifjúsági egyesületben folyó népművelő munkával. Amint helyesnek ismert, azt keresztül vitte a teljes megvalósulásig. Ő szervezte a tanítóképzők szakfelügyeletét, ebből fejlődött később a tanítóképző-intézetek kir. főigazgatósága.

Munkatársaival kidolgoztatta a gyakorlati kiképzést s annak mai alapja is az ő kezdeményezése. 1904-ben kísérleti tantervet dolgoztatott ki, azt 1911-ig kipróbáltatta s akkor kiadatta az új Tantervet, a Vizsgálati Szabályzatot és a Rendtartást.

Korszerű gondoskodásával a tanítóképzést magas színvonalra emelte, hogy sajátos rendeltetését ma is olyan tisztán látja, amint egy önálló, öntudatos szakiskola láthatja, annak az alapjait ebben az évtizedben rakták le elődeink.

Még 1905-1910 között voltak olyan tanítóképzők, amelyekben egyetlen tanár tanított minden tárgyat, mint az elemi népiskolában s voltak olyan gimnáziumok, amelyekben csak a pedagógiát, éneket, zenét tanították azok-

nak külön, akik tanítóképző tanfolyamot a gimnázium felső osztályaiban tanultak, a többi tárgyakat a gimnazistákkal együtt tanulták.

Megszervezte 1906-ban a tanítóképző-intézeti tanárképzést s annak szervezete ma is példát mutatóan jó. Ezzel fontos hiányt is pótol, mivel az 1868. évi XXXVIII. tc. nem mondta ki, hogy ki lehet tanítóképző tanár. Sokféle és vegyes képzettségű ember működött a tanári katedrán addig, a tanárképzés új korszakot jelent a szaktanítás területén is. Azzal pedig, hogy csak egy főtárgyat és melléktárgyakat kellett a tanárjelölteknek tanulni, a középiskolai tanárképzés mellé, gyakorlati kiképzésben pedig fölé emelte az új szervezetet a tanítóképző tanárt.

Hogy a tanítóképző tanári állás történetéből is lássunk valamit, jellemző volt, hogy a fiatal tanár azelőtt segédtanári kinevezése után csak abban az esetben kaphatott rendes tanári kinevezést, ha nem országosan, hanem abban a tanári testületben történt üresedés, amelyben működött. Nem volt országos tanári státus se 1904 előtt, és 1904-ben a június első napjaiban tanárvizsgát tett fiatal tanár már június 30-án fizetési osztályba sorozott tanári állásra kapott kinevezést. Ezt a régi, békebeli Magyarország biztosította tanárainak.

A tanítóképzés ügye az ő vezetése alatt nőtt s vele együtt emelkedett az ügyosztályfőnök is. Neményi, mint a minisztérium tanítóképzési ügyosztályának a főnöke emelkedett az államtitkári állásba, ez az ő szemében is, de mások szemében is személyének és a tanítóképzés ügyének szoros kapcsolatát jelentette.

Hogy 1900-1920 között a tanítóképzés színvonala nagyot emelkedett, annak köszönhetjük azt, hogy 1920 után a népiskola és a népnevelés színvonala nagyot fejlődött, olyant, mint egyetlen másik iskolánk sem. A népnevelés pedig a nemzeti művelődés fokmérője.

A tanítóképzés mai alapjainak értékes alapvetője távozott az élők sorából, álljunk meg s tisztelegjünk az eltávozó alakja, tiszteletet parancsoló alkotó szelleme előtt.

Mácsay Károly.

EGYESÜLETI ÉLET.

Egyesületünk XXXII. közgyűlése. — *Jegyzőkönyv* a T. I. T. O. Egyesületének Kolozsvárott 1942. május hó 9-én az állami tanítóképző nagytermében megtartott XXXII. rendes közgyűléséről. Jelen vannak *Padányi-Frank Antal* dr. elnökle mellett dr. *Illés Gyula* tanker. kir. főigazgató, dr. *Karl János* kegyesrendi gim. igazgató, *Gönczi László* ref. koll. igazgató, *Kürtös János* tan. főtanácsos, *Vaska Dezső* ker. isk. igazgató, dr. *Mezey Mihály* kir. tanfelügyelő, *Jeges Sándor* szakelőadó; *Domokos Pál* igazgató, *Orbán András*, *Putnoky Jenő*, *Kutti József*, *Fónay Tibor*, *Venczel László*, *Földes Ernő*, *Árkossy Sándor*, dr. *Simor Ferenc*, *Magyary Károly*, dr. *Tóth B. Zoltán* (Kolozsvár, áll. tanítóképző); *Kandray Géza*, *Kristóf Sarolta*, *Darázs Erzsébet*, *Barabás Ibolya*, *Fux Irén*, *Brosch Edit*, *Mihalikné Gyulai Irén*, *Tapodi Ilona*, *Kostyákné dr. Váczy Margit*, *Fosztó Olga*, *Simon József*, (Kolozsvár, áll. tanítónőképző); *Kiss János*, *Wildt Erzsébet* (Nagyvárad áll. tanítónőképző); *Magazi M. Franciska*, *M. Orosz Emilia* (Nagyvárad, Szt. Orsolyarendi tanítónőképző); *Balázs Zsigmond*, *Takács Béla* (Székelykeresztúr, áll. tanítóképző); dr. *Tömöry Ödön*, *Vajna Judit*, *Szabó Judit*, dr. *Váróné Csató Gabriella* (Székely-

udvarhely ref. tanítónőképző); *Petres Kálmán, L'Auné Emma* (Gyergyószentmiklós, r. k. tanítónőképző); *Ferencz József* (Csíkszereda, r. k. tanítóképző); *Koncz Lajos, Kiss Elek, Asztalos Imre, Birta Imre* (Marosvásárhely, áll. tanítóképző); *Oberti M. Alacoque, Nagy M. Bertilla* (Szatmárnémeti, r. k. tanítónőképző); dr. *Tóth Antal*, dr. *Kiss István, Szentiványi Gyula*, (Léva, áll. tanítóképző); dr. *Förhécz József* (Győr, kir. kat. tanítóképző); *Pócze Karola* (Győr, áll. tanítónőképző); *Török Tibor* (Debrecen, ref. tanítóképző); dr. *Bálint Sándor* (Szeged); dr. *Vizi János* (Kiskunfélegyháza, áll. tanítóképző); dr. *Éva Gabriella, Horváth Jolán, Kerekesné Lacher Erzsébet*, dr. *Gulyás Isván* (Kecskemét, ref. tanítónőképző); *Czuczka Emma* (Pápa, ref. tanítónőképző); *Galló Pál, Szegedi Sándor, Fraknoi Vilmos* (Pápa, áll. tanítóképző); *Znojemszky Ferenc, Gajári Mihály* (Nyiregyháza, áll. tanítóképző); *Ruisz Márta, Lajos Éva* (Cinkota, áll. tanítónőképző); dr. *Jelitainé Lajos Mária* dr. *Deme Károlyné Wunder Ilona* (Budapest, II. ker. áll. tanítónőképző); *Iberer Gézané Popovits Olga, Szentesyne Doby Ida* (Budapest, VII. ker. áll. tanítónőképző); dr. *Lux Gyula* (Budapest németnyelvű áll. tanítóképző); *Mesterházy Jenő*, dr. *Garamvölgyi Ervin* (Budapest, áll. tanítóképző); dr. *Gerencsérné Szánthó Jolán*, (Budapest, Salvator intézet); *Szarvák Karitász, Nagy Kornélia* (Budapest, Ranolder intézet); *Rozsondai Zoltán* (Kolozsvár); *Slajchó Mihály, Barabás Endre, Vargha Sándorné Erdélyi Olga* (Budapest).

1. Az ünnepélyes közgyűlés előtt a résztvevők elénekelték a Hiszek-egyet, majd a tanító- és tanítónőképző egyesített vegyeskara adott elő nagy hatással egy Kodály-dalt. Az énekek elhangzása után *Domokos Pál* Péter üdvözölte a megjelent vendégeket. Napirend előtt szót kér. Észak-erdély szabad földjén, kincsés Kolozsvárott, a magyar tanítóképzés hét-évtizedes várában tisztelettel köszönti a magyar tanítók tanítóit. A T. I. T. O. Egyesületének közgyűlése számukra megtisztelő, ünnepi esemény. A nap jelentőségéhez mérten zászlódiszbe öltözött épületük, ünneplőbe testük és lelkük. Még a kissé megkésétt tavaszi nap is mintha pótolni akarná mulasztásait, meleg gyógyító sugarakat áraszt felénk, hogy az intézet sokszáz tanítványának, tanáranak e percben ideáramló ragaszkodását megszüpítse, szeretetét megfoghatóbbá tegye. Büszke, boldog életről beszélhetnének a kövek, melyet rossz álmok követett. De mintha mi sem történt volna, már zeng ajkainkról ismét őseink szava és dala. A házigazda magyar vendégszeretettel köszönti a nemes egyesületet, köszönti annak elnökét, dr. *Padányi-Frank Antal* tanügyi főtanácsost; üdvözli ennek az intézetnek volt tanárait, *Barabás Endre* főigazgatót és dr. *Lux Gyula* igazgatót. Köszönti a vendégekkel egyetemben az Egyesület minden tagját.

2. Az igazgató üdvözlését *Padányi-Frank Antal* dr. elnök köszönte meg. Utána megtartotta elnöki megnyitóját. Ebben az újjáépülő Nagymagyarországban fontos hivatást betöltő tanítói személyiségekről és a tanítói személyiségek lelki fejlődésének útjáról beszélt.

3. Elnöki megnyitója után üdvözli a V. K. M. képviselőjében megjelent *Illés Gyula* dr. tanker. kir. főigazgatót. Kéri őt, tolmácsolja a minisztériumban a tanítóképző-intézeti tanárság iránt tanúsított támogatásért, szeretetért legőszintébb hálánkat. Üdvözli a tanker. kir. főigazgatót saját személyében is. Köszöni megjelenését. Köszönti az Orsz. Középkisk. T. E. és az Orsz. Kat. T. Egyesület képviselőjében megjelent dr. *Karl János* kegyesrendi gimn. igazgatót, *Gönczi László* ref. koll. igazgatót, az Orsz. Ref. T. Egyesület képviselőjében; *Vaska Dezsőt*, a Ker. Szalkisk. Tan.

Orsz. Egyesületének, *Jeges Sándort*, a kolozsvári tanker. főigazgatóság szakelőadóját, az Orsz. Polg. Isk. Tanárok, *Kürtös János* tanügyi főtanácsost, az áll. Iparokt. Int. Orsz. T. Egyesületének képviselőjében. Köszönti az intézet igazgatóját, *Domokos Pál Pétert*, akiről köztudomású, milyen áldozatos munkával szolgálta a magyarság ügyét a megszállás egész ideje alatt. Örömmel látja őt ennek az intézetnek az élén, szívből köszönti őt tanártestületével egyetemben. Végül köszönti az összes megjelent vendégeket és tagtársakat, akik közül igen sokan messziről jöttek el Kolozsvárra. Közli, hogy levélben üdvözölték Egyesületünket dr. *Fodor Ferenc*, pécsi tanker. kir. főigazgató, *Horváth Ferenc* ezredes, a kolozsvári honvédhadtest vezérkari főnöke, végül *Horvay Ede* tiszteleti tagunk. Táviratilag üdvözölte Egyesületünket *Koch Nándor* tanker. kir. főigazgató.

A közgyűlés táviratban üdvözli dr. *Hóman* Bálint vall. és közokt. min. urat, dr. *Kósa* Kálmán min. oszt. főnök urat és dr. *Huszka* János min. tanácsos, ü. o. vezető urat.

Az üdvözlésre válaszoltak:

Dr. Illés Gyula tanker. kir. főigazgató. Melegséggel köszöni és viszonzja az elnök üdvözlő szavait. Megbízóinak továbbítja az Egyesület köszönetét. Különös öröme szolgál, hogy ezt a közgyűlést a T. I. T. O. E. tanárai itt rendezték. Igéretet magában foglaló biztatást lát abban, hogy Kolozsvárt első ízben tanítóképző-intézeti tanárok gyűltek össze. Nagy feladatkomplexum előtt áll ezen a földön a tanítóképzés, mert negyedévszázad lelki-tesztí rombolását kell helyrehozni. Ezt a feladatkomplexumot az itt működő tanítóképzők baráti kéz segítségével nélkül megoldani nem tudják. A tanítóhiány gondja nagy súllyal nehezedik lelkére. Tankerületének három megyéjében 367 tanító szék üres. A tanítóképzők igazgatói gondoljanak arra, hogy amit visszakaptunk, meg is kell tartanunk. Ennek egyedüli útja, hogy a falu népét emeljük, hogy a föld magyar földdé váljék. Ehhez szükséges minden tanítóképző segítségével. Igen sokat vár a gyűlésen túl a kialakuló benyomásoktól és a kartársak között keletkező barátságtól.

Padányi-Frank Antal dr. válaszában ismertette, hogy az Egyesület már korán észrevette a tanítóhiány veszedelmét. E tárgyban emlékiratot is nyújtott be a minisztériumba. Tanítóhiány ne legyen, mert csak a tanítók tudják ezt a földet magyarrá tenni. A tanítóképző nem öncélú intézmény, hanem függvénye a népiskolának, ez pedig a népnek. A tanítóhiány megszüntetése érdekében liceum helyett tanítóképző-intézetekre van szükség. A működő tanítók szempontjából pedig jobb fizetésre és több megbecsülésre.

Kürtös János szerint is a tanítói munka a legszebb nemzetszolgálat. A tanító olyan kertész, aki a legkisebb palántát neveli. A tanítóképző-intézeti tanár a magasabbfokú kertész, de az alapot a tanító adja. Ezért a tanítóképző olyan nevelői munkát végezzen, hogy a kikerülő tanító erős, jó alapot adjon. Jaj az országnak, ha az alap gyöngye. Áldást kíván a tanítóképző-int. tanárok nagyfontosságú munkájára. Kívánja, minél tökéletesebben tudjanak tanítót nevelni!

Dr. Karl János a középisk. és a kat. tanárok Egyesületének nevében köszönti az Egyesületet. A középisk. és tanítóképző-int. tanárainak munkája és hivatása között szoros a kapcsolat. Mindnyájan álljuk a vártát. A magyar pedagógusnak köszönhető az erős tengely: a vallásos magyar öntudat. Fontos, hogy ez a vágány Erdélyben megmaradjon, mert a társadalmi és gazdasági megosztás attól függ, ki tartja a szellemi szupremáciát.

Gönczi László az Orsz. Ref. T. Egyesület üdvözlését és jókívánságait hozza. Két hatalmas élmény tartja fogva szívét és gondolatait. A magyar tanítóság hatalmas munkájának megismerése és az erdélyi tanítóság hősies küzdelme az elmúlt negyedszázad alatt. Ennek a két nagyszerű teljesítménynek mesterei gyűltek most itt össze. Kéri a Mindenható áldását a nemes testületre, hogy tudjanak mindig olyan tanítónemzedéket nevelni, mely tovább viszi a boldog Nagymagyarországot!

Vaska Dezső szívből üdvözlí a tanítóképző-int. tanárság egyetemét, annál is inkább, mert mint a tanítók tanítói ők végzik a legnehezebb nevelői munkát. Németország 1870-es háborúját a német iskolamesterek nyerték meg. Kívánja, hogy a tanítóképzők tanárai olyan magyar tanítónemzedékeket tudjanak felnevelni, akik erős belső frontot tudnak teremteni, amelyen sem a háborúk, sem a poklok erőt nem vehetnek. Isten áldását kéri az Egyesület munkájára.

Padányi-Frank Antal dr. megköszöni az elhangzott felszólalásokat. Örömmel tölti el, hogy a testvéregyesületek is érzik a tanító munkájának nagy jelentőségét. A tanítóképzők tanárai nevelői munkájukban arra törekcszenek, hogy a tanítók mindenkor helyükön legyenek. Lelkileg legyenek rendben. A tanítónak lelke van, ha hazafiasan érez, vallásosan gondolkodik.

4. Mesterházy Jenő főtitkár felolvassa az Egyesületnek az 1941/42. évi működéséről szóló jelentését, kibővítve az Erdélyre vonatkozó egyesületi történeti emlékekkel. — A jelentést a közgyűlés lelkesedéssel és köszönettel veszi tudomásul.

5. Domokos Pál Péter: *Tanítóképzés Erdélyben az ellenséges megzllás idején* címen tartott előadást.

Padányi-Frank Antal dr. köszönte meg az előadást, s kérte a hallgatóságot, okulásul szívlelje meg az elhangzottakat. Mi se hagyjuk magunkat! Tanuljuk meg az elmondottakból, hogy megmaradásunk alapja a nép. Jussunk közelebb a néphez! Mi még mindig nem vagyunk olyan közel a néphez, mint a román tanítóképzés. Az iskolában az ifjúságunk még jobban eltávolodik a néptől a tanulmányi anyag révén. A népi tehetségeket csakis a tanítóképzőkbe kellene felvenni. A nép megismerésére nem elég a mintafalvak tanulmányozása. Közelebb a faluhoz tananyagban, szellemben, még ha városi is az iskola. A jelenlévő ifjúsághoz szól. Példaképpül állítja eléjük igazgatójukat, aki egykor tanítványa volt. Büszke reá, mint aki beváltotta minden reménységét. Ismerte diákkorában élettervét, azt hittel, bizalommal fogadta. Nem csalódott benne, sőt örömmel mondhatja, egykori diákja többet tett, mint amennyit ígért. Kéri az ifjúságot, hogy ők is dolgozzanak magyar fajtájukért!

6. Dr. Tóth B. Zoltán felolvassa a távollévő pénztáros jelentését az 1941. évről. Bemutatja az 1942. évi költségvetést. Felolvassa a számvizsgáló bizottság jelentését, s a pénztáros felmentéséről szóló javaslatát.

A közgyűlés a jelentéseket tudomásul veszi, a pénztárosnak megadja a felmentést, az ellenőr és a számvizsgáló bizottság, valamint a pénztáros fáradságos munkáját megköszöni. A jövőévi költségvetési tervezetet elfogadja.

7. Az 1943. évi közgyűlés helyének megállapítása következik. Förhécz József dr., a győri kir. kat. tanítóképző igazgatója lelkes szeretettel hívja meg az Egyesületet Győrbe. Az elnök a közgyűlés nevében elfogadja a meghívást, s felkéri Förhécz József igazgatót a jövőévi közgyűlés előkészítésére.

8. A közgyűlés befejeztével az elnök záró szavaiban köszönetet mond

a vendéglátó intézetnek a gondos rendezésért, a hallgatóságnak szíves megjelenésükért, türelmükért. Örül, hogy ilyen szép számmal megjelentek. Az együttes megbeszélésekből mindannyian erőtbbletet nyertünk, vigyük ezt haza, juttassunk belőle otthon maradt kartársainknak is!

A közgyűlés a Himnusz és az intézeti vegyeskar szép énekszámával véget ért. Több tárgy nem volt, az elnök az ülést bezárta. K. m. f. *Padányi-Frank Antal* dr. s. k. elnök, *Vargha Sándorné Erdélyi Olga* s. k. titkár.

A pénztáros jelentése Egyesületünk anyagi helyzetéről. — A közel három éve folyó világháború és azzal kapcsolatosan megváltozott gazdasági viszonyok Egyesületünk pénzvagyonának kezelésénél is éreztették hatásukat. Innen magyarázhatók azok az eltérések, melyek a múlt évi költségelőirányzat és az alábbi költségelszámolás között mutatkoznak.

A költségelőirányzattól mintegy 866.80 pengőnyi lényegesebb eltérés van folyóiratunk kiadására és az írói tiszteletdíjakra fordított összegeknél. Ezen túllépés azon többször hangoztatott kívánalom és bővebb indokolásra nem szoruló törekvés folytán állott elő, hogy lapunk eddig elért komoly színvonalát a folyton emelkedő nyomdai költségek ellenére is fenntartsuk.

Némi túllépés állott elő a kisebb kiadásokra és az egyesületi tisztviselők tiszteletdíjaira az előirányzatban felvett és ténylegesen kiadott összegek között is. Az előbbi tételnél a túlkidást a legnagyobb takarékoság mellett is az a körülmény tette elkerülhetetlenné, hogy az anyagi árak előre nem láthatóan történt emelkedése következtében az egyesületi vegyes kiadásokra az előirányzott összegnél mintegy 88.67 P-vel nagyobb összeget kellett az elmúlt esztendőben fordítanunk. Az eddig is a legszerényebb összegekben megállapított egyesületi tiszteletdíjak évközi mérsékelte (25%-os) felemelése az egyesület anyagi helyzetének gondos mérlegelése után, a múlt év november havában egyesületünk választmányának egyhangú határozatával, a megváltozott gazdasági viszonyokra való tekintettel, méltányossági okokból történt.

A rendkívüli viszonyok, valamint egyesületünk bevételi forrásainak korlátozott volta tették szükségessé, hogy az 1940. évben átmenetileg, rövid időre a Házalapból 1221.95 P kölcsönt vegyünk fel. Tettük ezt annak idején abban a reményben, hogy ezen összeget az 1941. esztendőben majd módunk lesz teljes egészében visszatéríteni. Mivel azonban kiadásaink, és pedig elsősorban az eddig is a legszerényebb keretek között megjelenő egyesületi közlönyünk kiadási költségeinek a már említett állandó növekedése folytán, — változatlan bevételek mellett tovább emelkedtek, az elmúlt esztendőben a kölcsön csak egy részének visszafizetése vált lehetővé.

A már említett megnövekedett kiadási tételekkel szemben, mint örvendetes jelenség említhető fel, hogy az elmúlt esztendőben az egyesület tagjai és lapunk előfizetői — bár még mindig nem a kívánt mértékben — a múlthoz képest fokozottabban tettek eleget tagdíj-, illetőleg előfizetési kötelezettségeiknek. Ez a körülmény, valamint a választmányunk azon múlt évi határozata, hogy az 1940. évben a „Házalap”-ról felvett 1221.95 P kölcsön nem egy összegben, hanem három egyenlő és évenként fizetendő részletben nyerjen kiegyenlítést, lehetővé tette, hogy az 1941. év költségelszámolása a megnövekedett kiadások ellenére is nemcsak hiány nélkül, hanem mintegy 417.61 P maradvánnyal volt lezárható.

Végül nem mulasztom el, hogy jelentésemben a köszönet szavaival ne emlékezzem meg a nm. m. kir. vallás- és közoktatásügyi kormányzat azon megértő, hathatós támogatásáról, mely egyesületünk eddig élvezte.

zett évi 1800 P államsegélyének 3000 P-re történt felemelésében nyilvánult meg.

Egyesületünk pénzbevételei és kiadásai az ellenőrzött és szabályszerűen felülvizsgált pénznapló tanúsága szerint az 1941. esztendőben a következőképen alakultak:

Elszámolás az 1941. évről.

Az egyesületi rovaton.

A) Bevételek:

1. Pénzmaradvány az 1940. évről	— P	(—)
2. Tagdíjakból	3.791'70 „	(3.200)
3. Előfizetési díjakból	501'20 „	(350)
4. Államsegélyből	1.800'— „	(1.800)
5. Vegyes bevételek	64'93 „	(—)

Összesen: 6.157'83 P (5.350)

B) Kiadások:

1. A Magyar Tanítóképző kiadására	3.466'80 P	(2.600)
2. Írói tiszteletdíjakra	587'80 „	(500)
3. Egyesületi tiszteletdíjakra	975'— „	(780)
4. Egyesületi vegyes kiadásokra	288'67 „	(200)
5. Visszafizetés a Házalapra	421'95 „	(1.221'95)

Összesen: 5.740'22 P (5.301'95)

Pénzmaradvány 1942-re 417'61 „

Összesen: 6.157'83 P

A házalap rovaton.

A) Bevételek:

1. Pénzmaradvány az 1940. évről	3.159.13 P	(3.159.13)
2. Lakbérékből	7.344.96 „	(7.000.—)
3. Tanulódijakból		
a) áll. iskoláktól 1787.20 P		
b) felek. „ 211.80	1.999.— „	(1.800.—)
4. A vendégszoba bevétele	124.— „	(150.—)
5. Visszatérítés az Egyesületi rovatról	421.95 „	(1.221.95)

Összesen: 13.049.04 P (13.331.08)

B) Kiadások:

1. Adóra	3.571.— P	(3.800.—)
2. A dollárkölcson törlesztésére	589.— „	(600.—)
3. Házfenntartásra	1.527.22 „	(1.200.—)
4. A vendégszobára	89.— „	(70.—)
5. A gondnok tiszteletdíja	250.— „	(200.—)

Összesen: 6.026.22 P (5.870)

Pénzmaradvány 1942-re 7.022.82 P

Összesen: 13.049.04 P

Sarudy Ottó emlékalap.

1. Betétösszeg az 1940. év végén	177.60 P
2. Többek adománya az 1941. év folyamán	115.52 „
3. Kamat 1941. december 31-ig	3.64 „
Betétösszeg az 1941. év végén	296.76 P

Ezek előadása után bemutatom az 1942. évre szóló költségelőirányzatot. Összeállítását az elmúlt esztendő tapasztalatai alapján az 1942. évben várható bevételek és a számításba vehető kiadások gondos mérlegelésével történt. Az előirányzatban felvett összegek nagyjában a múlt évi költségvetés tételeivel egyeznek, a „Házalap”-rovaton a házfenntartásra előirányzott összeg kivételével. Az egyesületi ház fenntartására szokatlanul magas összeg beállítását az 1942. évben multhatatlanul sürgősen elvégzendő tatarozási és a hatóságilag előírt légoltalmi pince építési költségei tették szükségessé.

**Költségelőirányzat az 1942. évre.
Az Egyesületi rovaton.**

A) Bevételek:	
1. Pénzmaradvány az 1941. évről	417.61 P
2. Tagdíjakból	2500.— „
3. Előfizetésekből	300.— „
4. Államsegélyből	3000.— „
	Összesen: 6217.61 P
B) Kiadások:	
1. A Magyar Tanítóképző kiadására	3600.— P
2. Írói díjakra	800.— „
3. Tiszteletdíjakra	975.— „
4. Vegyes kiadásokra	300.— „
5. Visszafizetés a „Házalap”-ra	400.— „
	Összesen: 6075.— P
	Pénzmaradvány 1943-ra 142.61 „
	Összesen: 6217.61 P

A Házalap rovaton.

A) Bevételek:	
1. Pénzmaradvány az 1941. évről	7022.82 P
2. Lakbérékből	7500.— „
3. Tanulódijakból	1800.— „
4. A vendégszoba bevétele	120.— „
5. Visszatérítés az Egyesületi rovatról	400.— „
	Összesen: 16.842.82 P
B) Kiadások:	
1. Adóra	3.800.— P
2. A dollárkölcson törlesztésére	600.— „
3. Házfenntartásra	3.600.— „
4. Vendégszobára	50.— „
5. A gondnok tiszteletdíja	250.— „
	Összesen: 8.300.— P
	Pénzmaradvány 1943-ra 8.542.82 P
	Összesen: 16.842.82 P

Tisztelettel kérem jelentésem szíves tudomásulvételét és az előterjesztett 1942. évi költségelőirányzat elfogadását és jóváhagyását.

Frígyes Béla, pénztáros.

I R O D A L O M.

Saád Ferenc dr.: *Katonai nevelés*. Második kiadás. Pécs, 1940. 144 l.

Az elmúlt évek politikai eseményei, az általános világválság, fokozott mértékben az előtérbe tolták a katonai nevelés kérdését. Előző korszakoknak is voltak katonai írói, akik munkáikban több-kevesebb részletességgel, de az akkori idők viszonyainak szemmel tartásával foglalkoztak a hadviselés legfőbb tényezőjének, az embernek katonává nevelésével. Az ó- és középkor katonai íróit (Vegetius, Bölcs Leó stb.) azonban elsősorban a taktika, a hadvezetés művészete érdekelte. Ha pedig nevelésről elmélkednek, az edzett, izmaikban és akaratukban szívós, fáradalmakat jól tűrő katonaszemélyt dicsőítik. Kétségtelenül ma is ezek a tulajdonságok változatlanul a katonai nevelés érdeklődésének a középpontjában állanak. Az újkori civilizáció rohamos fejlődése, néphadseregek tömegigényei és a totális háború követelményei azonban olyan sokrétű feladatot róttak a korszerű hadvezetésre, amelynek megoldására a régi értelemben vett katonai nevelés már elégtelennek bizonyult. Pusztá izom- és ügyességi gyakorlatokon, alaki- és harcalakzatok lélektelen besulykolásán messze túlmenően a nevelés, lélek- és jellemalakítás került a katonai kiképzés középpontjába. Az elmúlt világháború ugyanis megtanított bennünket arra, hogy az erkölcsi erők gyengesége vagy kimerülése a jól felszerelt és fizikai erejében érintetlen hadsereget is képes szétzúleszteni.

Saád Ferenc dr. könyve a korszerű magyar katonai nevelést hivatott szolgálni. Mielőtt a kérdés tüzetes tárgyalásához fogna, áttekinti az ó- és újkori katonanemzeteknek a nevelésről vallott felfogásait. Különösen figyelmet érdemlők az ősmagyarok katonai nevelésére vonatkozó megjegyzései: „... a katonai nevelésre vonatkozó gondolatok olyan századokban elevenednek meg, amikor a multak romjain építő munka kezdődik.” A honfoglaló magyarság nagyszerűen értett az ifjak harci szellemű neveléséhez. „Nyilvánvaló, hogy ez a nevelés a fiúgyermek nyilvetésben, kardforgatásban, lovaglásban való ügyesítésével kezdődött, az ifjú vadász- és harcjátékokban való edzésével folytatódott és a férfi harctéri felelősségének, meg taktikai érzékének a becsület mezején való tökéletes kifejlődésével végződött.” Az évszázados Habsburg-uralom megfosztott attól, hogy nemzeti érdekeink biztos védelmezőjét, a hadsereget a magyarság érdekeinek megfelelően céltudatosan fejleszthessük. A világháború ájulatóból feleszmélt nemzet ösztönszerű mozdulattal nyúlt az elejtett kard után, hogy azt újra fenve, ismét kezébe adja az azóta annyi dicsőséges próbát kiállt nemzeti hadseregnek.

A könyv második fejezete a katonai nevelés lényegét, nemzeti jelentőségét és felosztását tartalmazza. A harcos, hősi eszményt kell katonáink lelkében meggyökereztetni. Azt a lelkiületet, amely őseinket a honszerés páratlan katonai tényének végrehajtására alkalmassá tette s szerzeményüket, ezer esztendőn át vasban és vértban virrasztva, át tudták menteni a történelem súlyos megpróbáltatásai közepette.

A katonai és nemzetnevelés ma már egymást fedő fogalmak. A korszerű nemzetvédelem az ország valamennyi polgárát katonásítja. A katona és polgár fogalma lassanként katona-polgárrá kapcsolódik össze, mivel szükség esetén a csecsemőtől az aggastyánig mindenkire honvédelmi feladatok várnak. A nevelés hivatott a magyar nép és a hadsereg között netán még meglévő ellentéteket közömbösíteni. Ebben rejlik a katonai nevelés nemzeti jelentősége.

A katonai nevelés három nagy kérdéscsoportot ölel fel.

Ezek: 1. a tisztképzés; 2. az altisztek és a legénység nevelése és végül 3. az általános honvédelmi nevelés.

1. Tisztképzésnél a szerző felfogása szerint a legfontosabb követelmények a jellemalakítás, a történeti öntudat kifejlesztése, világnézeti nevelés, a harcászati érzék növelése, a tisztnek nemzetnevelő hivatásra való előkészítése, a társadalmi nevelés és ezzel kapcsolatban a hadseregszellem magvának elhíntése.

2. Az altiszti nevelés jelentőségét *Mohácsi* Gyula katonai író találó idézetével érzékelteti: „Ha a hadsereg szervezetét az emberi test működéséhez hasonlítjuk s ha ily módon az agy szerepét a tisztikarnak, az izmok szerepét a legénységnek juttatjuk, akkor az altisztekre az idegszálak fontos hivatásának betöltése vár, azoké az idegszálaké, melyek az agy minden akaratát a test izmaiba, legkisebb részecskéjébe is átültetik és a test minden érzését, valamint a testet ért minden belső és külső behatást az aggyal közölnék.”

Az altisztek kiválogatása a hadsereg társadalmi összetételének az aránya szerint történjék. A legénység szívéhez vezető utat csakis a lélekben őt ismerő, hasonló érzésű és gondolkodású egyén találhatja meg. Az altiszt is nevel épen úgy, mint a tiszt. Sőt sokkal közvetlenebbül alkalma van nevelő tevékenysége kifejlesztésére, mivel idejének nagyrésztét a legénység között tölti el. Már az altiszti iskolában öntudatosítani kell benne nevelőtevékenységét és különleges eljárásokkal kell előkészíteni elméleti és gyakorlati téren fontos nemzetnevelői munkájára.

3. A legénységgel való bánásmód a csapatpedagógia sokat vitatott kérdései közé tartozik. Sikere a vezető egyéniségén, nevelői tapintatán fordul meg. A szerző végig vezető olvasóit a különböző korok és népek katonai nevelésén. Figyelemreméltó a magyarság és a turáni népek faji sajátságai-ban gyökerező katonai erények finom elmeállal való boncolgatása. Végző megállapításait abban a tételben sűríti össze, hogy a magyar katonai kiképzés és nevelés szempontjából elsősorban döntő tényezők a tiszt- és altisztikar, általában a vezetők kiválogatásának és a legénységgel való bánásmód kérdései.

Különösen kiemeljük az írónak a néprajzi, nevelési és lélektani ismeretek fontosságát hangsúlyozó állásfoglalását. Ezeknek a tudományágaknak legújabb eredményeit magasszínvonalú, lelkes előadásokban kellene megismertetni a tiszt- és altiszti iskolák hallgatóival. Minden tisztjelöltnek tanulmányi ideje folyamán gondos előtanulmányokon alapuló lélektani, nevelési és néprajzi tételt kellene kidolgoznia a szaktanár állandó irányításával és felügyeletével. Ez lenne az alapja a tiszt lélektani szempontból kívánatos továbbfejlődésének.

Saad Ferenc dr. ösztönzésekben gazdag, a nevelői gyakorlatból kinőtt értekezése a nemzet honvédelmi nevelésének fejtegetésével zárul. Végeredményében az egész nemzettestnek a honvédelem érdekeit kell szolgálnia. Kiterjed tehát az egész magyar társadalomra. Alapja pedig a család, a szociális igazság és krisztusi szeretet jegyében felépített állam. Érinti ezzel kapcsolatban az elvárosiasodás és a falu világának a honvédelmi nevelésnél felvetődő kérdéseit is.

A széles problémakört felölölő és nevelői gondolatoktól átszőtt, szép stílusban és tárgy felkészültséggel megírt könyvet valamennyi, az ifjúság nevelésével foglalkozó kartársunk figyelmébe ajánljuk. *Dr. Tóth B. Zoltán.*

Berze Nagy János dr.: *Baranyai magyar néphagyományok.* Kiadja Baranya vm. közönsége. Pécs, 1940. Kultúra környvnyomdai műintézet. I—III. kötet. Összesen 1840 lap. Ára 25 P.

A *Magyarság Néprajza* című négykötetes összefoglaló munka első kötetének megjelenésével (1933) egyidőben, a kallódó magyar szellemi kincsekért aggódo *Fischer* Béla Baranya vm volt alispánjának kezdeményezésére, a részletkutatás irányában is rendkívül fontos, az ország többi vármegyéjének például szolgáló néprajzi gyűjtő munka kezdődött. Berze Nagy János kiváló néprajztudóunk irányította ezt a munkát s a munkatársai részére készült Tájékoztató alapján ez a munka négy éven át egyseges mederben haladt. Így lett belőle az 1940-ben kinyomatott eddig leg-hatalmasabb népköltési gyűjteményünk, melyben 64 község területéről 700-nál több dallam, 850 dalszöveg, 151 ballada, 272 mese s 1400 néphitre és szokásra vonatkozó adat található. Altalában minden olyan területre kiterjeszkedik, aminek alapján a megye szellemi néprajzáról sokoldalú képet alkothatunk.

Az összegyűjtött anyag rendkívüli értékén kívül maga a gyűjtőmunka több követendő tanulsággal szolgálhat. Örömmel tei büszkeséggel szemlélhetjük, mily nagyszerű alkotásokra képes a magyar közigazgatási és tanítói gárda, ha összefog és támogatja egymást. A tanítói munka értékelése és a tanítóság megbecsülése szempontjából nagyjelentőségű, hogy Berze Nagy János 50 munkatársa közül 45 tanító és igazgató-tanító volt (90%). A munka oroszlánrészét Berze Nagy János és Schneider Lajos mohácsi rk. ig. tanító végezte el.

A hatalmas munka részletes ismertetése nem lehet feladatomban, csak az egyes kötetek főanyagára és a különös értékű részek megjelölésére szorítkozhatom. Az I. kötetben verses anyag, a II-ikban prózai darabok, a III-ikban pedig nyelvi gyűjtés és a néphitre s népszokásokra vonatkozó rész található. A dalok ügyes, jól áttekinthető csoportosításban következnek. Nagyon érdekes s újszerű a II. kötet *Természetmagyarázó hagyományok* c. fejezete. Az ősi hitvilág felderítésére vonatkozólag fontos a III. kötet *Táltoskodás* c. része. A garabonciásról, a boszorkányokról lejegyzett adatok az eddigi gyűjtéseket értékes adatokkal egészítik ki. A mítikus lényekről közölt anyagban a ludvércről, a tüzes emberről és kísértetekről sok eddig ismeretlen adat található. Az I. kötetben közölt *Bevezetés* c. fejezetben Berze Nagy János részletes ismertetést nyújt a nagyértékű munka megindulásáról és azokról a szempontokról, amelyek a gyűjtött anyag feldolgozásában vezették. Az egyes fejezetek után levő *Jegyzetek* című részekben kiváló néprajztudóunk a hazai és külföldi néprajzi művek páratlanul gazdag ismeretéről tesz bizonyosságot.

Az összehasonlító néprajztudomány műveléséhez minden vármegye területéről ilyen alapos gyűjteményre volna szükség. Példát vehetne többi vármegyénk az ehhez hasonló néprajzi gyűjtőmunka felkarolásában Baranya megyétől. Magyarságunk megismerését és megerősödését sokkal inkább szolgálják az ilyenféle gyűjtemények, mint a reklámizú, divatos s inkább hiú érdekeket szolgáló város- és egyéb monográfiák. Kár, hogy a mintaszerű gyűjteménybe nem illesztettek oly térképet, amely Baranya vármegye azon helyeit tüntette volna fel, ahol gyűjtés történt. Így megfelelő jelöléssel a felkutatott s még fel nem kutatott terület szemléletesen mindenki előtt ismeretessé válhatott volna. Néprajztudományunk felvirágzása érdekében szeretnők, ha a jövőben nemes versengés indulna meg vármegyéink között hasonló nagyértékű néprajzi anyag összegyűjtésére. *Galló Pál.*

Hamvay Vilmos: *Magyarságtudomány és lélektan.* (Különlenyomat „A Cél” 1941. évi szept.-okt. havi számaiból.)

Tudományos köreinket, valamint közéletünket az utóbbi időben egyre erősebben foglalkoztatják magyarságunkkal kapcsolatban azok a kérdések,

melyeket általában így szoktak megfogalmazni: *ki a magyar?, mi a magyar?* Ezekre a problémákra, valamint arra a kérdésre, hogy *milyen a magyar?*, természetesen igen eltérők a válaszok. Hamvay Vilmos ennek okát vizsgálva, keresi, hogy pl. hogyan felelt eddig az író, tudós és politikus arra a kérdésre, hogy milyen a magyar? Megállapítja, hogy íróink, költőink bár feltárják a magyar lélek legrejtettebb redőit, de „nem kívánhatunk tőlük mást, mint rapszódikus erejű megfigyeléseket”. Rendszeres, szellemi életünk teljességén áthaladó vizsgálatot csak a tudománytól várhatunk. Ma már a lélektan segítségével tárgyilagos, ellenőrzött, mérésekkel, pontos megfigyelésekkel végrehajtott vizsgálatokat tarthatunk a néplélek egész területén. Szükség van erre, mert pl. a magyarság tudatában élő jellemzésekbe, önjellemzésekbe igen sok hiba csúszott be. Találunk pl. olyan, eddig csak magyarra jellemzőnek tartott tulajdonságokat (sírva-vigadás), melyek nem kizárólag a magyarságra vonatkoznak. Ellentmondás van az ilyen jellemzésben: szalmaláng, lassúság, bravúros gyorsaság. Az ilyen s hasonló fogalomzavarokat a lelki tulajdonságok pontosabb kifejtése és a tulajdonságok fokozati erejének meghatározása szüntetheti meg.

A továbbiakban kritikai nézőszemmel vizsgálja azokat az eljárásokat, eredményeket s hibákat, melyek a néplélek-kutatás téren adódtak. Hibáztatja, hogy helytelenül általánosítunk. Ezen a téren tekintetbe kell venni a földrajzi, környezetlélektani adatokat s tájföldrajzi különbségek, típuskategóriák felkutatására van szükség. Még kell szabadulnunk hamis élet-élményeinktől. A társadalmi szerkezet belső képét bizonyos primitív anakronisztikus jelenségek hamisítják meg. Szigorúbb módszerekkel dolgozó tudományaink eredményei sem teljesen kielégítőek (pl. a néprajz inkább parasztságunk szokásaival, művészetével foglalkozik). Hiányzik a felnőtt magyarságunk fejlődéslelektana is.

A tanulmány mintegy második része arra kíván feleletet adni, hogy mit nyújthat a lélektani megfigyelés a magyarság-nevelés megalkotásában, illetőleg egy megalkotandó népnevelés-módszertanban. Népnevelői gondolatainak (az egyéni nevelés eszközeinek előtérbe állítása a tömeghatás másodrangú eszközeivel szemben, fokozatosság, tapintat, biztatás, szociális-kollektív érzék fejlesztése, példa, verseny, kezdeményezés, tervszerű társadalomirányítás stb.) kifejtése után bizakodóan szögezi le a szerző, hogy tervszerű, tudatos nemzetneveléssel előre meghatározott cél jegyében nemzeti jövőnk alakulása tekintetében nagy és szép eredményeket érhetünk el.

Tóth Gyula.

Vitéz Nagy Iván: *Iskolai és egyetemi oktatás Japánban.* Megjelent az *Uj Európa* társadalom- és gazdaságtudományi folyóirat 1942. III. 1. számában.

A cikk összefoglaló képet ad Japán közoktatásügyéről. A régi, a mult század közepéig tartó feudalizmus nevelésügye éppen úgy, mint annak idején az európai államokban is, elsősorban a nemesi ifjak kiképzésére irányult. 1854 óta kellett a japáni kikötőket az európaiak és amerikaiak előtt megnyitni. 1867-ben lépet trónra Matushito, a nagy császár, aki minden jót átvesz az idegenektől és így akarja Japánt egyenlőrangúvá tenni a legnagyobb nemzetekkel. Minden téren óráisi haladás mutatkozik. 1868-ban szervezik az első népiskolákat és 1872-ben adják ki a francia mintára készült közoktatási törvényt, 4 évvel a magyar népoktatási alaptörvény születése után. Célja: „ne legyen többé az országban egyetlen műveletlen család és abban egyetlen tanulatlan ember sem.” Japánban 1%-nál kevesebb az analfabéta és mint a császári szó mondja: „a birodalom virágzása az elemi oktatáson alapszik”.

Nagyjában és egészében igen hasonló a japáni közoktatásügy szervezete és állapota a mienkéhez és minden művelt nemzetéhez. A tankötelezettség 6—14 éves korig tart. 1933-ban az összes (elemi, közép- és szak-) iskolák száma 45793, a tanulóké 13,403.371. Tanító 1929-ben 229.188. Egy tanítóra átlag 42 tanuló jut. Kb. feleannyi a tanítónő, mint a tanító.

58 férfi, 48 női és 1 vegyes tanítóképzőben 2827 tanítóképző tanár (köztük 283 nő) 49930 növendéket és 18173 felsőfokú tanítójelöltet képez. A tanítóképzőknek, mint egyéb iskoláknak, fenntartói a tartományok és városok, vagy „iskolaszövetségek”. Állami és felekezeti tanítóképző nincs. De nemcsak képzőintézetben végzett tanítók működnek. Akármelyik oktatási pályára (óvónő, tanító, középiskolai tanár, szakiskolai és felsőiskolai tanár) bárki, akár iskolai előképzettség nélkül is képesítést nyerhet egy igen szigorú vizsgálat letételével. Így a magasabbfokú iskolák tanárai legtöbbször elemi iskolai tanítókból lesznek. A vizsga olyan nehéz, hogy néha csak 5—6%-a a jelentkezőknek teszi le sikerral. A tanítók továbbképzésére igen nagy gondot fordítanak és derekasságukat nagyon megkövetelik, mert a japáni iskolák a tanulóktól nagy testi, szellemi és jellembeli megerőltetést kívánnak. Egyetem 47 van, legnagyobbbrészük nem minden fakultással.

A rendkívül érdekesítő cikk elég részletesen és igen élvezetes formában számol be Japán közoktatásügyéről és abban a tanítóképzésről és így nagy mértékben hozzájárul ahhoz, hogy igazolja legtöbbszörnek Japánra vonatkozó elképzelését.

Eber Rezső.

Bene Lajos (szerkesztette): *Szülői értekezletek és a szülők látogatása.* Dante könyvkiadó, Budapest.

A szerkesztő neve sok, a tanító munkáját megkönnyítő gyakorlati művel forrott össze. Évről évre megjelenő *Magyar tanítók évkönyv*-vel az ügykezelés útvesztőiben segíti az eligazodást. Előttünk fekvő munkájával is a tanítók segítségére siet. Mint a cím is mutatja, a szülői értekezletek megrendezésére és a szülők látogatására ad hasznos, jó tanácsokat. Minden tanító elméleti tanulmányai és gyakorlati tapasztalatai alapján tudja, milyen fontos a nevelés két leghatékonyab tényezőjének: a családnak és iskolának összhangzó munkája. Tudatában van annak is, hogy az összhang előmozdítására hathatós eszköz a szülői értekezletek megtartása és a gyermek családjának látogatása. Szülői értekezletek tartása a népiskolában kötelező. Szerkesztő rámutat arra, hogy sok tanító a kényszerűségből rárótt előadás megtartását tehernek érzi, az előadások ötletszerűek, hiányzik belőlük a tervszerűség. Kívánatosnak tartaná, hogy az értekezlet anyagának összeállításában tervszerűség érvényesüljön; ezen a kereten belül az előadások alkalmazkodjanak a helyi követelményekhez.

A szülői értekezletek tervszerűségét és megrendezését kívánja megkönnyíteni ezzel az összeállítással. Ugyancsak hasznos útbaigazítást és tanácsot ad a szülők látogatására is. Az általános bevezető fejtegetések után szülői értekezleten kiváló szakemberek által tartott előadásokat gyűjt össze. A 20 előadás témaválasztása, feldolgozása olyan, hogy a gyakorlott tanító is nagy haszonnal olvashatja és meríthet belőle. A kezdő tanítót pedig fokozottan segíti munkájában. Az előadások kiterjednek az iskola és a szülői ház nevelői eljárásának közelebb hozására; a gyermek testi, értelmi, erkölcsi fejlődésének előmozdítására adnak útmutatást a szülőknek.

Minden tanító haszonnal tanulmányozhatja a könyvet, kár, hogy a kiadó az árát nem tünteti fel.

Szombor Imréné Szántó Lenke.

Tóth Nándor és Gimesi József (összeállították): *Az új iskola műhelyéből.* Kézimunka-tanmenet fiúk és leányok részére. Kiadja: a Magyar Únnepek Könyvkiadó Vállalat. Szeged, 1941. Ára 4.80 P.

A fiú- és női kézimunka anyagát öleli fel Tóth Nándor és Gimesi József gyűjteménye. A fiúkézimunka anyagát, a fokozatosság elvének szemmel tartásával, ismétlések elkerülése végett gyakorlatnakem szerint csoportosítják. Hangsúlyozzák azonban, hogy a kézimunkatanításnak a tantervi célon felül tájjelleggel is kell bírnia, azaz a vidék által adott anyag dolgozandó fel elsősorban. Így válik a népiskolai kézimunkatanítás egyes vidékek háziiparának támogatójává.

Nagy gondot fordítanak a szerzők az anyag megválasztásánál a valóságos érzés elmélyítésére. Ezt célozzák a vallás nyújtotta néphagyományok eszközeinek elkészíttetésével.

A női kézimunkatanítás anyagát magyarázó rajzokkal együtt szemlélteti a munka. Kár, hogy a rajzok nem elég világosak s a népi fonalas művészet gazdag anyaga nincs eléggé kiemelve.

Tanítóinknak sok ötletet, segítséget nyújt a könnyen kezelhető kis gyűjtemény.

Kocsis Lajos.

Fónay Tibor: *Nevelési kérdések.* Cikkek, tanulmányok. Nemzedékek kiadása, 1941. 124 l.

Szerző e könyvében korábbi években írott cikkeit és tanulmányait gyűjtötte csokorba. Nem készült magas tudományos igényekkel és nem akarta írója elvont fejtegetésekkel, nehezen érthető gondolatrendszerekkel közvetíteni a gyakorlati nevelőnek szánt gondolatait. Sokkal inkább tekinthetők az egyes cikkek a neveléssel kapcsolatos impresszióknak, melyeket Fónay kitünő írói készséggel és gyakorlati érzéssel párosult szaktudással tár olvasói elé. Izzig-vérig nevelő, aki a mindennapi élet megnyilvánulásait nem a hétköznapi ember szürke szemüvegén át nézi, hanem mindenütt a megszokott és mindennapi mögött azt a mozzanatot keresi, amely a nevelés szempontjából értékesíthető, hasznosítható. Ez a törekvés adja könyvének sajátos alaphangulatát. Írásai érdekeltők, figyelmet ébresztők és foglalkoztatják gondolatvilágunkat akkor is, amikor már a végére értünk az olvasnivalóknak. Ebben a lelket megragadó hatásában véljük a mű legnagyobb értékét felismerni. Ennyire közvetlen módon csak az írhat, aki nevelői hivatásának él, mélységesen átérzi a nevelői munka felelősségét és szíven viseli egy jobb, nemesebb társadalom kialakításának a sürgető szükségességét.

A tanulmányban foglalt cikkek hat fejezet körül csoportosulnak: 1. *Nevelők és nevelés*, 2. *Szociális nevelés*, 3. *Szexuális nevelés*, 4. *Észletikai nevelés*, 5. *Értelmi nevelés* és végül a *népiskolai neveléssel kapcsolatos törekvéseket* tárgyaló 6. rész.

A gazdag tartalmú, a nevelés főbb problémáit élvezetes stílusban tárgyaló művet mindazoknak melegen ajánljuk, akik érdeklődnek a gyermek- és ifjúságnevelés szerteágazó kérdései iránt.

Dr. Tóth B. Zoltán.

Somogyi József: *Hazánk közoktatásügye a második világháborúig.* Budapest, 1942. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 308 oldal.

Ha a nevelési elméletek a nevelés ideális képét mutatják, a közoktatásügyi rendszerek az eszményi célok realizálódásának útját jelzik. Hiszen a nevelési elvek, eszmék, rendszerek gyakorlati megvalósulása a közoktatásügyi szervezet. Egy-egy közösség nevelési szükségletei, melyek vagy az önzetlen művelődés örök vágából vagy a közeszmék kényszerítő parancsából fakadnak, az oktatási és nevelési intézményekben elegendően

ki. Mennél tökéletesebb ezeknek a szükségleteknek felismerése és intézményekkel történő megvalósítása, annál jobb, tökéletesebb a közoktatásügyi rendszer. Ez természetesen azt jelenti, hogy állandóan változik a közoktatásügyi szervezet képe. Ennek a változásnak néha lassúbb, más-kor gyorsabb az üteme. A változásnak szemmel tartása, számbavétele, egy-egy állapotkép rögzítése mindenkori feladata a neveléstudománynak. Ez a törekvés hozta létre Somogyi József könyvét, melyben az 1941 végével lezáródó állapotról nyújt képet.

A közoktatásügy általános alapelvei között először szól a nevelés jogáról, amely legelsőbbben a szülőket illeti, majd az egyház és állam jogáról, mely utóbbinak főként az ellenőrzésben, felügyeletben kell érvényesülnie. A közoktatásügy intézményeinek fejlődésében a józan konzervatívizmust tartja helyes tempónak. Rámutat a kulturfőlény nagy jelentőségére, de csak egy optimális felső értéken alul. Tulhajtása biológiai értékcsökkenésre vezet. A széleskörű és mély műveltségadás ellenmondásában a középutat tartja helyesnek: a tömeg átlagos szükséges műveltséget, a kevés tehetséges magasabbfokú műveltséget kapjon. A közoktatásügy tagozódását, intézményeit az ismeretkörök bővülése, az egyéni kultúrkapacitás s az életpályákra való előkészítés hozta létre. Így alakul ki az általános és szakirányú képzés alsó, középső és felső foka. Miután az iskolák eredményes működéséhez egyéb feltételek is szükségesek, szerzőnk ismerteti a csecsemő-, anya- és gyermekvédelmet, az iskolán kívüli népművelést, művészetit és kulturális intézményeket, a felügyelet és közoktatásügy adminisztrációs szerveit.

Közoktatásügyi intézményeink ismertetése során szól a csecsemő- és kisdednevelésről, az alsófokú általános és szakiskolákról, a középfokú oktatás általánosan és szakirányban oktató intézményeiről, majd a felső oktatásról, végül pedig a közoktatásügyi igazgatás szervezetről. Függelékben közli az 1941/42. tanév statisztikai adatait a legnagyobbodott Magyarországról és a magyar közoktatásügy rendszerét ábrázoló grafikont. Ebben a keretben tárul elénk nemzetünk közoktatásügyi intézményeink színes, változatos képe. Szerzőnk tárgyalási módjában nemcsak genezisént nyújtja az intézményeknek, iskoláknak, hanem szól azok céljáról, rendeltetéséről, jelentőségéről, szervezetről, tanulmányi rendjéről, felügyeletéről s közli az iskolák óraterveit. Külön nyújtja az iskolák növendékeiről és tanárainak szóló statisztikai adatait, legtöbbször az 1917/18. és 1937/38. isk. évi állapotról. Úgy hiszem, hogy a függelékben teljesen osztott népiskolákra vonatkozó 8272 számadat tévesen kerülhetett be. — Külön érdeklődésre tarthat számot a ttóképzői tanárok körében a gyakorlati középiskolákról, főként az akadémiai tanítóképzésről szóló rész. A műnek tömör, kifejező és Somogyi professzorra annyira jellemző világos stílusa csak emeli értékét. A tanítóképző-intézetek szervezettani óráin nagy haszonnal értékesíthető e mű, miért is melegen ajánlom kartársaim figyelmébe.

Dr. Kiss Lajos.

vitéz Komárnoky Gyula: *Gyermekrajzról.* Bpest, 1941. A szerző kiadása. 44 l. Ára 1 P.

Vitéz Komárnoky Gyula aránylag kis terjedelmű, de gazdag tartalmú dolgozata értékes gyarapodását jelenti rajzszakirodalmunknak. Behatóan vizsgálja benne a gyermek rajzolását az első ilyen irányú megnyilatkozástól kezdve, hogy ezen az alapon a kisdedővő és népiskola rajztanításának helyes módját és feladatát kijelölje. Fejtegetése nem merül ki a hasonló tárgyú művek eredményeinek ismertetésében. Egyéni meglátása, megálapítása is van. Azért írta meg e könyvecskét, „hogyan egyszer már világo-

san ismerjük meg a kisgyermek rajzolásának mibenlétét és helyes alapjait". Értekezését haszonnal olvashatják nemcsak az óvónők és a tanítók, hanem a tanítókat képző tanárok is.

Tscheik Ernő.

Baksy Andor: *Földrajz* IV. o. a Néptanítók Pedagógiai Kiskönyvtára „Arany kapu” vezérkönyv-sorozat 4. könyve. Szerkeszti: Szathmáry Ferenc, Sárospatak, 1942. 111 oldal. Ara: 2.50 P.

A Néptanítók Pedagógiai Kiskönyvtára 1936-ban indította útnak vezérkönyvsorozatát. A két-három kötetből álló munkák egy-egy osztály minden tantárgyát felölelték s nagy segítséget nyújtottak a tanítónak fáradságos munkájában. Ennek a sorozatnak a nyomdokain haladnak az „Aranykapu” új kiadásai; az első osztály részére írt kötetei ugyancsak Baksy Andor kartársunk tollából kerültek ki.

A IV. o. *Földrajz* vezérkönyv méltón sorakozik Baksy Andor megjelent könyveihez, szelleme az 55.000/1941. sz. Tanterv és Utmutatásokból fakadt. Előljáróban a szerző a tantervi célt idézi, melynek tudatos ismerete nélkül eredményes munkát végezni lehetetlen. Elénk tárja azokat a gondolatokat, melyek irányt adnak a lakóhelyből kiinduló, kibővülő földrajztanításunknak. Majd a haza képének kialakítására törekszik.

Az Előszóban a földrajztanítás célkitűzésének lényegére hívja fel a figyelmünket. Elénk állítja, hogy a tantervi anyagbeosztás gerince a hazai földrajz és ha idegen földrészeket ismertetünk, mindig kapcsolatba hozzuk azt hazánk érdekeivel és úgy tárgyaljuk. A magyar föld, nép, természet, állat és természeti viszonyokat öt éven keresztül kell a tanulóknak elsajátítaniok, így egy-egy évben bőven nyílik alkalom a cél elérésére. Ezért vett Baksy Andor a könyvébe szorosán vett IV. osztályos anyagot, ami azért is természetes, mert a vármegyék, a kereskedelem, az ipar, a részletes gazdasági földrajz tanításával a felsőbb osztályokban is találkozunk.

E fenti anyagot egységekre tagolva, tervezetekben dolgozta ki a szerző. A nagy pedagógiai érzéssel és felkészültséggel írt metodikai egységekből a gyermeki lélek alapos ismerete sugárzik felénk. Ezért visz a tanításokba, az egységek természete szerint, változatosságot; rajzolással, utazással, térképolvasással, homokszórással élénkíti, illetőleg rögzíti az anyagot. Több helyen a szerző lelkéből fakadt élménye köti le a gyermek csapongásra hajlamos gondolatvilágát. A tanítási egységek feldolgozási módjából kidomborodik az érdekesség, a hasznosság és az eszméletés elve, melyek vezérlő gondolatként állanak a földrajz tanításában.

A tanítások, helyi adottságoknak megfelelő változással, felhasználhatók. Alkalmask arra, hogy a tanításokon keresztül megszerettessük drága hazánk földjét, a magyar hazát, melynek szebb jövőjéért nemcsak szíves kötelességgel, de örömmel is akar dolgoztatni a szerző. Értékesek a könyvben található vázlatrajzok, grafikonok, melyek a lényegyet adva, a gyermek által is lerajzolhatók. Segédeszközül a térképet, a táblai rajzot és a vezérkönyveket ajánlja. A többi szemléltető eszközök feltalálását, összehordását és alkalmazását a szerző a tanítóra bízta, így teret ad a tanítói egyéniség érvényesülésének. A tartalomjegyzék egyúttal anyagbeosztás is, ez a helyi adottságoknak megfelelően módosul.

A tanító munkája amilyen szép, olyan nehéz; amilyen fontos, olyan széleskörű. Ebben a munkában nyújt segítséget Baksy Andor könyve, mikor a legszebbet, a magyar haza képét kívánja pedagógiai érzéssel belevésni a gyermeki lélekbe.

Nemes János.

H I R E K

Igazgatói megbízatus. — Folyóiratunk előző számában közöltük, hogy a közokt. miniszter a megnyíló szabadkai áll. óvónőképző-intézet igazgatói teendőinek ellátásával *Mácsay Károly* áll. óvónőképző-int. tanárt bizta meg. *Mácsay Károly* az intézet szervező munkálatait megkezdte ugyan, de egészségi állapota miatt nem folytathatta. Az intézet igazgatói teendőinek további ellátásával a közokt. miniszter özv. dr. *Daday Lászlóné Egan Ilona* áll. óvónőképzői tanárt, a szervezéssel pedig augusztus hó 31-ig dr. *Draskovits Pál* áll. óvónőképző-int. tanárt bizta meg.

Jogmegadás. — A közokt. miniszter a bpesti Szent Margit Nőnevelő Intézet leányliceuma I—IV. osztályai számára az államérvényes bizonyítvány kiállításának és az érettségi vizsgálat tartásának jogát az 1941—42. isk. évre megadta, hasonlóan megadta ezeket a jogokat a miskolci Tóth Pál ref. nőnevelő-intézet leányliceumának is. — A közokt. miniszter a sepsiszentgyörgyi ref. líceum I. osztálya, a budapesti Szent Orsolya-rendi r. kat. leányliceum I—III. osztálya, a szatmárnémeti ref. leányliceum I. osztálya és a nagyváradai r. kat. leányliceum I. osztálya számára az államérvényes bizonyítvány kiállításának jogát az 1941/42. tanévre megadta.

Személyi hírek. — Dr. *Tóth B. Zoltán* kolozsvári áll. tanítóképző-int. tanárt a Magyar Pszichológiai Társaság választmánya a társaság rendes tagjává választotta.

Irodalmi szemle. — Dr. *Gárdonyi Zoltán*: *Protestáns énekkari irodalmunk* (Evangélikus Népiskola, 48. évf. 6. sz.) — *Juhász Béla*: *Rab magyarok Krimben*. (Magyar Szemle, 42. köt. 6. sz.) — *Somorjai László*: *Az óratervek nevelő értéke* (Testnevelés, XV. évf. 5. sz.) — v. *Komárnoky Gyula*: *Ágyu*. Kisdedkézimunka (Kisdednevelés, 67. évf. 6. sz.) — *Váradi József*: *Széchenyi és a magyar nőnevelés*. (Néptanítók Lapja, 75. évf. 11. sz.) *Fónay Tibor*: *Magyar táncok a népiskolában* (u. o.) — Dr. *Jankovits Miklós*: *Az írás osztályozása*. (Nevelés, XII. évf. 9. sz.)

Intézeti hírek. — A szegedi kir. kat. ttőképző-intézet ifjúsága *Kapossy Gyula* püspöki tanácsos, zenetanár vezényletével május 23-án a Városi Zeneiskola nagytermében énekkari hangversenyt adott. Egyházi és világi népi énekkari darabok kerültek előadásra. E két részt elválasztó pontján *Kapossy Gyula* tanár *A magyar népzene és a magyar lelkeség* címen tartott előadást. A közönség megtöltötte a zeneiskola nagytermét s ez is bizonyosága a hangverseny nagy sikerének. — A *székelyudvarhelyi* ref. tanítónőképző-intézet a sepsiszentgyörgyi ref. ttőképző közreműködésével máj. 30-án az intézet tornacsarnokában *Körösi Csoma Sándor* halálának 100. évfordulójára a *Körösi Csoma Sándor* szoboralap javára emlékünnepelet rendezett. A gazdag és változatos műsort énekszámok, szavalatok, zenés jelenetek alkották. Az ünnepély középpontjában dr. *Bartha Károly* ttőképző-int. igazgató nagyhatású ünnepi beszéde állott. Dr. *Tömöry Ödön* ref. kollégiumi tanár *Körösi Csoma Sándor* útját ismertette. Az ünnepélyt máj. 31-én ifjúsági és népművelő előadás keretében megismételték. — A *nyíregyházi* ref. ttőképző-intézet rendezésében máj. 2-án 1500 résztvevővel Éneklő Ifjúsági hangverseny volt az intézet udvarán. A hangversenyen, melyen az összes nyíregyházi iskolák énekkarai szerepeltek, *Kodály Zoltán* és *Bárdos Lajos* zeneművészeti főisk. tanárok is jelen voltak. Az utóbbi előadást is tartott és vezényelt. *Kodály Zoltán*, akinek 60 éves jubileumára rendezték a hangversenyt, „Magyarokhoz” című kánonját vezényelte. Elismeréséül legújabb művének 150 példányát küldte meg ajándékképpen az intézet énekkarának... Junius elején az

intézetben nagyszabású Kalevala-ünnepség volt, melyen az ünnepi előadást *Vikár* Béla, a Kalevala fordítója tartotta.

Német továbbképző tanfolyam a debreceni nyári egyetemen. — A közokt. minisztérium megbízta a debreceni Nyári Egyetemet, hogy a Német Tudományos Intézet közreműködésével magyar nyelvű középiskolai tanárok számára német továbbképző tanfolyamot rendezzen. A tanfolyam szervezését legfelső fokon dr. *K. Kováts* Gyula miniszteri osztályfőnök intézi, míg a tanulmányi vezetést dr. *Pukánszky* Béla és dr. *Hankiss* János egyet. tanárok látják el. Az augusztus 1—18-ig tartó tanfolyamon bevezető előadást dr. *Pukánszky* Béla és dr. *Freyer* Hans professzorok tartanak. A tudományos előadások során *Cysarz*, *Gierach*, *Koszó* János, *Pukánszky* Béla, *Schwartz* Elemér és *Thienemann* Tivadar neveivel találkozunk. A gyakorlati tárggyú előadásokat is a legkiválóbb magyar tanárok, a debreceni gyakorló gimnázium tanárai és a magyarországi német lektorok tartják. A tanfolyamon minden olyan gimnáziumi, leánygimnáziumi, kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági középiskolai, tanítóképzőintézeti és polgári iskolai tanár résztvehet, akinek egyik szaktárgya német nyelv és irodalom. A tanfolyamon résztvevő tanárok tanulmányi segélyben részesülhetnek. Minden biztosíték megvan arra, hogy a tanfolyam a résztvevők számára nagy szellemi gazdagodás lesz, főleg ha tekintetbe vesszük, hogy a tanfolyam hallgatói a Nyári Egyetem értékes magyarságtudományi előadásait is látogathatják s a Nyári Egyetem német hallgatóságával nyelvgyakorlásra kitünő alkalmuk nyílik. Éppen ezért a magyar tanárok közül sokan kérték a továbbképzőtanfolyamra való felvételüket tanulmányi segély nélkül is. A tanfolyam megrendezésével a Nyári Egyetem a baráti és szövetséges Németországgal fennálló kulturális kapcsolatok elmélyítése terén éppoly fontos feladatot teljesít, mint az elmúlt évben olasz viszonylatban az olasz továbbképző tanfolyam megrendezésével. A részvételre vonatkozólag bővebb felvilágosítást nyújt a debreceni Nyári Egyetem igazgatósága (Központi Egyetem).

A kiküldetési díjak új megállapítása. — A m. kir. minisztérium az áll. tisztviselők által a hivatalos kiküldetések alkalmával felszámítható napidijakat f. évi július hó 1. napjától kezdődő hatállyal újból szabályozta. Eszerint a napidij az V. fiz. osztályban 20, a VI-ban 18, a VII-ben 16, a VIII—XI. fiz. osztályba tartozó tisztviselőknél és a gyakornoknál pedig 14 pengő.

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.

19599 Sárkány-nyomda r.-t. Budapest, VI., Horn Ede-utca 9. Tel.: 122-190, 326-066.
Igazgatók: Wessely Antal és Wessely József.